

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2010

Rostislav Ružbatský

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Čeští reemigranti z Volyně, jejich situace po roce 1948

Rostislav Ružbatský

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Rostislav RUŽBATSKÝ**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Čeští reemigranti z Volyně, jejich situace po roce 1948**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Student se zaměří na život volyňských reemigrantů po roce 1948, popíše postoj komunistického režimu k nim, politické procesy s některými a pohled samotných volyňských Čechů na tuto problematiku.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

VACULÍK J.: Dějiny volyňských Čechů III., Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2001. **NOSKOVÁ J.:** Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v interpretacích aktérů a odborné literatury, Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2007 **ŠIMEK V.:** Volyňáci, Sokolov, Okresní museum Sokolov, 1995 **Periodikum Zpravodaj Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel (všechny ročníky)**

Vedoucí bakalářské práce:

prof. PhDr. Leoš Šatava, CSc.
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

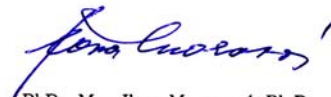
Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2010

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlášení autora

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně pod vedením prof. PhDr. Leoše Šatlavy. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 31. 3. 2010

Rostislav Ružbatský

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. PhDr. Leoše Šatlavovi a PhDr. Iloně Moravcové za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěli k vypracování této bakalářské práce.

Dále děkuji svým respondentům, volyňským Čechům z Litoměřicka za to, že se mi věnovali a poskytli mi cenné informace.

SOUHRN

Práce pojednává o životě volyňských Čechů po roce 1948. Důraz je kladen na vztah komunistického režimu a volyňských Čechů. V práci nalezneme téma politických procesů s volyňskými Čechy a názory volyňských Čechů na komunistický režim. Práce je rozdělena do dvou částí, teoretické části a empirické části. Teoretická část informuje o volyňských Češích. A v empirické části si čtenář může přečíst úryvky rozhovorů s volyňskými reemigranty.

KLÍČOVÁ SLOVA

Volyňští Češi, únor 1948, Volyň, komunismus

TITLE

Czech Reemigrants from Volhynia, their Situation after Year 1948

ABSTRACT

This work deals with life of Volhynian Czechs after year 1948. Emphasise is on relationship between Volhynian Czechs and communist regime. In this work we can find topic of political process of Volhynian Czechs and Volhynian Czechs opinion of communist regime. My document is divided into two parts, theoretic part and emperical part. The theoretical part informs about Volhynian Czechs. And in the empirical part we can find excerpts from interview with Czechs reemigrants from Volhynia.

KEYWORDS

Volhynian Czechs, February 1948, Volhynia, Communism

OBSAH

ÚVOD	9
1. TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1. VOLYŇŠTÍ ČEŠI V ODBORNÉ LITERATUŘE	10
1.1.1. Stručný historický přehled	10
1.1.2. Vztahy volyňských Čechů a komunistů před únorem 1948	11
1.1.3. Vztahy volyňských Čechů a komunistů po únoru 1948	12
1.2. POLITICKÉ PROCESY S VOLYŇSKÝMI ČECHY	16
1.2.1. Mostecká špionážní aféra	16
1.2.2. Proces s Judexovo odbojovou protikomunistickou organizací	17
1.3. VZPOMÍNKY NARÁTORŮ V PROJEKTU PAMĚŤ NÁRODA A V ODBORNÉ LITERATUŘE	19
1.3.1. Zkušenosti narátorů z doby po únoru 1948	20
1.3.2. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty	25
1.3.3. Socialismus s lidskou tváří a sovětská okupace 1968	27
1.3.4. O hovorovém jazyce volyňských Čechů	27
2. EMPIRICKÁ ČÁST	29
2.1. METODOLOGIE.....	29
2.2. HYPOTÉZY	29
2.3. VOLYŇŠTÍ ČEŠI, MÍSTNÍ OBYVATELSTVO A ÚŘADY PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE	29
2.3.1. Zkušenosti volyňských Čechů s místními lidmi v Čechách	30
2.3.2. Jazykové rozdíly mezi volyňskými Čechy a místní českou populací.....	33
2.4. VOLYŇŠTÍ ČEŠI A ÚNOROVÝ PŘEVRAŤ	33
2.4.1. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty v Sovětském svazu	34
2.4.2. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty po únorovém převratu	36
2.4.3. Socialismus s lidskou tváří a sovětská okupace 1968	36
2.4.4. Volyňští Češi po revoluci v r. 1989.....	37
ZÁVĚR	38
SEZNAM RESPONDENTŮ	39
POUŽITÁ LITERATURA	40
PŘÍLOHY	42

ÚVOD

Ve své práci se zabývám situací reemigrantů z Volyně po roce 1948. Zaměřím se na politické procesy s volyňskými Čechy, na postoj komunistického režimu k volyňským reemigrantům a na pohled samotných volyňských Čechů na tuto problematiku. V mé práci se dotknu i života volyňských Čechů v ČSR od reemigrace po únor 1948 a to z toho důvodu, že ve vztahu místního obyvatelstva, komunistů, státních orgánů a volyňských reemigrantů považuji za důležité snažit se pochopit příčiny těchto vztahů. V mé práci se objeví i to, proč volyňští Češi měli od příchodu do ČSR negativní vztah ke komunismu, dotknu se tedy i jejich zkušeností se sovětským režimem. Neopomenu si klást otázky, proč místní obyvatelstvo v Československu nebralo v potaz zkušenosti volyňských Čechů se Sověty a popisy života v SSSR často považovali za zkreslené.

Budu pracovat se třemi druhy zdrojů. První bude odborná literatura, především v podobě knih od Jaroslava Vaculíka, Vladimíra Dufka a Jany Noskové. Dále časopisy volyňských Čechů Zpravodaje Sdružení volyňských Čechů a přátel a Věrné stráže. Další typ představuje archiv rozhovorů s volyňskými reemigranty projekt Paměť národa, jež je dostupný na internetu. Posledním typem bude vlastní malý výzkum mezi volyňskými Čechy.

V části, ve které budu čerpat z archívu Paměť národa se pokusím kromě vyzdvižení zajímavých zkušeností volyňských Čechů vyhotovit stručnou analýzu výpovědí narátorů. To samé provedu i s výpověďmi z malého kvalitativního výzkumu, který jsem provedl já. Rozdíl mezi oběma výzkumy je v tom, že v mém výzkumu jsem se mohl při kladení otázek zaměřit na témata, která jsou pro mou práci důležitá. V odborné literatuře jsou zpravidla uvedeny konkrétní jména volyňských Čechů, kteří byli například soudně perzekuováni. Rovněž v archívu Paměť národa uvádí narátoři své jméno. Z důvodu dohledatelnosti údajů tedy budu rovněž jména těchto lidí uvádět, byť si jsem vědom možné problematičnosti tohoto rozhodnutí, jelikož narátoři např. mohli při rozhovoru říci něco, čeho by potom litovali. V mém výzkumu použiji smyšlené iniciály respondentů a zajistím tak jejich anonymitu. Důvod spatřuji především v tom, že respondenti mohli díky tomu svobodněji hovořit a já se nemusím zamýšlet nad tím, zdali by nebylo vhodnější nějakou určitou vzpomínku respondenta vynechat např. z důvodu osobního charakteru informace.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1. Volyňští Češi v odborné literatuře

1.1.1. Stručný historický přehled

V druhé polovině devatenáctého století odešlo mnoho Čechů za vidinou lepšího životního do emigrace, hlavně do Ameriky a také do carského Ruska, na Volyň. Carská vláda lákala nové přistěhovalce řadou výhod, kterými bylo například právo na koupi levné půdy a snadné zakládání výrobních podniků. Emigraci na Volyň podporoval František Palacký, tvrdil, že zatímco z Ameriky se Češi už nevrátí, ale z Volyně ano. Největší počet českých obyvatel osídlil jih Volyňské gubernie¹ (Dubno, Rovno, Luck, Ostroh, Ovruč, Novohrad Volyňský, Žitomir), kde byla nejurodnější černozem.²

Po sovětsko-polské válce, v roce 1921 byla Volyň rozdělena. Její západní část připadla Polsku, východní zůstala Sovětskému svazu. Volyňští Češi měli zde až do nástupu komunismu ve 20. letech výsadní postavení a patřili mezi bohatší vrstvu obyvatelstva. Po nástupu Stalina byli ale příslušníci volyňskočeské inteligence jako jedni z prvních pronásledováni a posíláni na Sibiř.

V roce 1939 si SSSR a Německo rozdělili Polsko a došlo k opětovnému sloučení obou částí Volyně pod nadvládu SSSR. Po napadnutí Sovětského svazu byla Ukrajina v roce 1941 okupována nacistickým Německem. Volyňští Češi, vytvořili roku 1942 První československý armádní sbor, který se zúčastnil bojů na Dukle a na konci války byl slavnostně přivítán v Praze.

Po osvobození zůstali volyňští Češi, příslušníci čs. armády v ČSR. Dosavadní zkušenosti a strach z dalšího vývoje v SSSR po roce 1945 přiměl volyňské Čechy požádat prezidenta Beneše o možnost návratu zpět do historické vlasti. Prezident Beneš a tehdejší vláda uznala mimořádné zásluhy těchto krajanů při osvobození vlasti a vyvinula diplomatický tlak na Stalina a sovětskou vládu, aby souhlasila s tímto přesídlením. Ke konci roku 1945 dal Stalin skutečně souhlas^{3,4} a počátkem roku 1947 tak mohlo být vypraveno 107 vlakových transportů⁵ s reemigranty z Volyně, kterých se

¹ Příloha č.1: Orientační mapa českého osídlení na Volyni

² VACULÍK, Jaroslav. Dějiny volyňských Čechů I. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997. s. 15-16

³ Příloha č.2: Československo-sovětská dohoda z roku 1946

⁴ Příloha č.3: Zpráva o podepsání dohody v ukrajinském tisku

⁵ Příloha č.4: Trasa transportů volyňských Čechů v r. 1947

tehdy vrátilo do staré vlasti okolo 200 tisíc. Většina z nich byla usídlena⁶ na území, které byli nuceni opustit Sudetští Němci.⁷

1.1.2. Vztahy volyňských Čechů a komunistů před únorem 1948

Vztahy mezi českými komunisty a volyňskými Čechy kromě zkušeností se sovětskými komunisty výrazně ovlivnila léta strávená v Československu mezi jejich příchodem a nástupem komunismu.

Jaroslav Vaculík popisuje, v jakých souvislostech a z jakých pohnutek se KSČ začala zajímat o reemigranty z Volyně. V Plzni 3. února 1947 upozornil předseda osídlovací komise a poslanec KSČ B. Steiner, že pokud chtějí komunisté získat na svou stranu většinu národa (což byl v té době skutečně jejich plán) musí se pokusit získat sympatie příchozích reemigrantů. Komunisté na Národních výborech měli přesvědčovat volyňské Čechy, že je to právě KSČ, která jim chce pomáhat⁸.

M. Kreysa, předseda Osídlovacího úřadu a člen KSČ zaslal dopis sekretariátu KSČ, ve kterém stranu vyzval, aby co nejvíce navázala kontakt s volyňskými Čechy. Také nabádal k tomu, aby se komunisté snažili nabízet krajanům při osídlování smysluplnou pomoc. Přišel s návrhem, aby KSČ uvolnila pro okresy Žatec a Podbořany tajemníka, který by se věnoval reemigrantům. Tento návrh byl později realizován v té podobě, že do Žatce vyslali komunisté své pracovníky ministerstva zemědělství a sociální péče. Důvod tohoto počínání lze spatřit i v tom, že strana národně socialistická vyvíjela mezi volyňskými Čechy na Žatecku svou činnost a KSČ tímto chtěla oslabit pozici této strany⁹.

Představitelé KSČ obsadili vedoucí posty v resortech, které měly na starosti reemigraci a usídlování, čímž si nezajistili podporu ze strany volyňských reemigrantů, ba právě naopak, volyňští Češi považovali komunisty odpovědné za problémy, které usídlování a reemigraci provázeli. Např. vojáci Svobodovy armády, kteří v Čechách čekali až budou moci reemigrovat jejich manželky, činili KSČ zodpovědnou za vzniklou situaci¹⁰. V průběhu osídlování docházelo ke konfliktům volyňských Čechů

⁶ NOSKOVÁ, Jana. Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v interpretacích aktérů a odborné literatury. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2007. s. 101

⁷ Příloha č.5: Mapa osídlení Čechů z Volyně v letech 1945-1947

⁸ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 124

⁹ tamtéž

¹⁰ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 126

s osídlenci z vnitrozemí. Komunisté na Národních výborech, kteří zároveň patřili mezi osídlence z vnitrozemí se zpravidla zastávali lidí rovněž z vnitrozemí. Vzhledem ke zkušenostem, které volyňští Češi na Volyni získali byl pouze malý počet volyňských Čechů komunistů, to rovněž přispělo k tomu, že vztahy mezi volyňskými reemigranty a komunisty na Národních výborech a vztahy mezi volyňskými Čechy a komunisty obecně, zpravidla nebyly příliš dobré. „Volyňští Češi vycházeli ze svých zkušeností s komunistickým režimem, které získali během sovětské vlády v letech 1939 – 1941 a 1944 - 1947. Snažili se varovat ostatní obyvatele před libivou politikou komunistů, ale v tehdejší poválečné euforii to bylo marné.“¹¹ Vaculík uvádí zajímavý případ, kdy napětí mezi komunisty a volyňskými Čechy vyvrcholilo až napadením jednoho člena KSČ v srpnu 1947 v obci Škrle na Chomutovsku.

Komunistická strana se pokoušela pro pozitivní sebe prezentaci využít tisku. V roce 1947 se v Rudém právu objevovaly např. články, které napsali komunističtí volyňští Češi, kteří se v tomto periodiku svěřovali, jak věří komunistické straně.¹²

Časopis volyňských Čechů Věrná stráž¹³ vyzval své čtenáře, aby se zúčastňovali politického života.¹⁴ Snahou Věrné stráže bylo, aby volyňští Češi pouze pasivně nepřihlíželi, ale aby se aktivně zapojili do politického života a aby na co největším počtu MNV byli zastoupeni. Například na Podbořansku působilo patnáct volyňských Čechů ve funkcích předsedů MNV.

1.1.3. Vztahy volyňských Čechů a komunistů po únoru 1948

Rok 1948 se projevil v časopise Věrná stráž, klesla jeho úroveň, obměnila se redakce a celkové vyznění bylo ostře prokomunistické. Vzhledem k tomu, že časopis Věrná stráž vydával Svaz Čechů z Volyně (dále jen SČzV), měla prokomunističnost časopisu za následek snižující se popularitu SČzV. To se projevilo rušením okresních odboček SČzV. „V roce 1949 byl svaz tvořen dvaceti odbočkami, ale již v roce 1951 bylo nutno polovinu z nich pro pasivitu zrušit. V roce 1952, kdy svaz čítal 5795 členů, bylo rozhodnuto provést likvidaci dalších šesti odboček.“¹⁵ Zůstaly jen odbočky v Praze, Šumperku, Šternberku a Mohelnici, ty zanikly v roce 1953. Svou roli v rušení odboček

¹¹ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 126-127

¹² tamtéž

¹³ Příloha č.6: Titulní strana časopisu Věrná stráž z r. 1947

¹⁴ Věrná Stráž, 1947, č. 5, s. 5

¹⁵ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 134

mohlo také sehrát to, že okresní orgány na řadě míst ČSSR si existenci odboček SČzV nepřály. V roce 1953 zůstal pouze ústřední výbor v Žatci.

SČzV také vyvíjel i kulturní činnost, příkladem mohou být olympiády lidové tvorby a umění volyňských Čechů v letech 1948 – 1950. Stát na SČzV delegoval část své sociální politiky, v roce 1953 shromáždil SČzV 265 tis. Kčs, které pak jednorázově vyplatil volyňským sirotkům a vdovám.

J. Vaculík tvrdí, že únorový převrat měl na volyňské Čechy větší dopad než na ostatní obyvatelstvo. Volyňští Češi byli většinou rolníci a živnostníci a jejich statky a živnosti zpravidla byly středně velké. Co se týče politických preferencí, tak volyňští Češi příliš nepodporovali KSČ, nejpopulárnější u nich byla strana národně socialistická, také Česká strana lidová se u nich těšila poměrně slušné podpory. Vaculík tvrdí,¹⁶ že to, jaké strany volyňští Češi preferovali, se pak odrazilo v přístupu komunistů k volyňským Čechům. Dále popisuje, že Státní bezpečnost monitorovala už před únorovým převratem činnost volyňských Čechů.¹⁷ StB se zajímala o organizaci Blaník, kterou měli volyňští Češi na Volyni. Překvapivé to je hlavně proto, že organizace Blaník se neorientovala protikomunisticky.

Podle Vaculíka se reemigranti z Volyně lišili od ostatních Čechů větším zájmem o vzdělání a to hlavně v 50. letech. Kvůli svým protikomunistickým názorům měli Volyňáci horší přístup ke vzdělání a to hlavně k tomu vysokoškolskému. Přesto, jak uvádí Vaculík, mimořádné procento volyňských Čechů dosáhlo vysokoškolského vzdělání.¹⁸

StB založila v červenci 1951 svazek Blaník. V tomto svazku byli vedeni volyňští Češi, kteří byli zatčeni v r. 1949, celkem deset osob. Například Vojtěch Hovorka, Josef Hovorka, Josef Kozanda, Josef Martinovský a Vladimír Pastorek. StB vysledovala, že se tito lidé scházejí v bytě Vladimíra Pastorka v Žatci a proto tam instalovala odposlouchávací zařízení. Ale zjistila, že protistátní činnost tito lidé nevyvíjí. Dokonce na některé nasadila StB agenty, kteří žádnou protistátní činnost také nepotvrдили.

Vaculík se zabývá i tím, jak práce StB zaměřená na volyňské Čechy probíhala z úředně-organizačního hlediska. Např., že StB ustanovila referáty o volyňských Čechích i v krajích, kde volyňští Češi vůbec nežili.¹⁹

¹⁶ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 160

¹⁷ tamtéž

¹⁸ tamtéž

¹⁹ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 148

V listopadu 1951 byla vypracována studie o volyňských reemigrantech, která se snažila zveličít vztah mezi volyňskými reemigranty ze skupiny Blaník a Ukrajinskou povstaleckou armádou. Konkrétně studie poukazovala na článek v Hlasateli o postoji Blaníku k banderovcům, o tom že volyňští Češi chápou a podporují snahu Ukrajinské povstalecké armády o samostatnou nezávislou Ukrajinu. Nejednalo se samozřejmě o přidání se na stranu banderovců, volyňští krajané z organizace Blaník chtěli pouze ujistit Ukrajinskou povstaleckou armádu, že jí nevnímají jako svého nepřítele. V článku bylo zmíněno, že organizace Blaník nebude činit žádné překážky volyňským Čechům, kteří by chtěli vstoupit do Ukrajinské povstalecké armády. Ve studii se objevily nepravdivé informace, že buňky Organizace ukrajinských nacionalistů vznikaly i v transportech převážejících volyňské Čechy do vlasti a ve shromažďujících střediscích v r. 1947. Rovněž studie obsahovala informaci, že někteří volyňští krajané utekli před Rudou armádou s Němci a do Čech přijeli v květnu 1945 z Německa.²⁰

Vaculík dále píše, že StB skutečně považovala volyňské Čechy za nebezpečné pro komunistický systém. StB si stanovila záměr tvrdě postupovat proti těm, kteří spolupracovali s Němci a odhalit ty volyňské Čechy, kteří pracovali pro banderovce. V lednu 1952 StB zjistila, že potřebuje 23 pracovníků na sledování volyňských reemigrantů. V této době měla pro tuto práci 13 osob, ve většině krajů jednoho člověka, v Ostravském, Jihlavském a Hradeckém nebyli žádní takoví pracovníci. Práce StB probíhala tím způsobem, že nabírali agenty z řad volyňských krajanů, např. na základě kompromitujících materiálů na tyto osoby. Záměrem StB v této době bylo získat agenty volyňských Čechů i na základě ideové orientace. StB vnímala volyňské reemigranty jako uzavřené, s lidmi co nepřišli z Volyně se nepříteli přátelící. Rozhodla se nasadit odposlechy do kanceláří SČzV. Na druhou stranu si i StB uvědomovala, že volyňští Češi netvoří názorově a postojově homogenní skupinu, co se týče postojů ke komunistickému režimu.²¹

Na konci ledna 1952 se konala porada krajských orgánů zabývajících se volyňskými reemigranty. Diskutovalo se tam i téma agenturních spolupracovníků. Bylo stanoveno mezi jakými lidmi z řad volyňských Čechů by se mělo hledat. Vhodní se jeví lidé profesí jako farář, lékař, úředník, prodavač, hostinský, kteří se stýkají s velkým množstvím lidí. StB měla zájem o spolupracovníky z řad inteligence a to hlavně proto,

²⁰ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 149

²¹ tamtéž

že se domnívala, že volyňští Češi mají k inteligenci velký respekt a často je např. žádají o radu. Za své spolupracovníky naopak StB nechtěla bohatší rolníky a právě na ty zaměřovala svou zpravodajskou činnost. Plán byl, využít jako hlavního prostředku k zavázání ke spolupráci kompromitující materiál. Na potencionální spolupracovníky měl být současně s návrhem na spolupráci zpracován i návrh na zatčení.²²

StB v Ústí nad Labem věnovala velkou pozornost lidem, kteří zaujímali důležité postavení na Volyni v době polského státu²³. Mezi tyto lidi patřili např. J. Mesner (předseda České matice školské), B. Šebesta (majitel pivovaru), škpt. J. Perný. Perný měl podle StB organizovat špionážní službu.²⁴

²² Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 149

²³ západní Volyň byla součástí polského státu v letech 1920 - 1939

²⁴ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 149

1.2. Politické procesy s volyňskými Čechy

1.2.1. Mostecká špionážní aféra

Vojenská kontrarozvědka a StB uměle vytvořili protistátní skupinu. Tvořili jí mostečtí občané, bývalí příslušníci Prvního československého armádního sboru armády SSSR, jednalo se především o Rusíny a volyňské Čechy. Tito lidé byli v listopadu 1948 zatčeni a dlouhodobě vězněni, bylo jich téměř 40. Klíčovou roli v této kauze hráli dva lidé, Pravomil Raichl a J. Podivín. Raichl byl označen za hlavního organizátora protistátního spiknutí a Podivín sehrál roli provokatéra. Spolu se znali z plzeňské věznice Na Borech. Raichl se po Mnichovské dohodě 1938 rozhodl, že vstoupí do čs. legií ve Francii. Při pokusu o útěk ze země je však zatčen a poslán do vězení na Slovensku. Odtud uniká a míří nikoliv do Francie, ale do SSSR přes Polsko. Na sovětských hranicích je ale zatčen a putuje do gulagu. V roce 1944 bylo dovoleno vězněným Čechům vstoupit do vzniklého československého armádního sboru Rudé armády. Reichel do sboru vstoupil a zúčastnil se osvobozovacích bojů o Československo. Jeho zkušenosti ze sovětského lágru, kde musel snášet hrozná podmínky, v něm vyvolaly velice kritický postoj ke komunistickému režimu. Po válce se o své názory i zážitky dělil s lidmi v Československu, což byl zřejmě důvod, proč ho komunisté určili za hlavního organizátora mostecké špionážní aféry.²⁵

Jak je možné, že mostecká špionážní aféra začala už před Únorovým převratem? Musíme si uvědomit, že komunisté už během roku 1945 ovládli ministerstvo vnitra a zpravodajské a politické složky bezpečnosti státu.²⁶

Tato aféra měla za cíl zdiskreditovat čelní představitele národně socialistické strany. O údajné špionáži, protistátním a protikomunistickým připravovaném puči měli vědět představitelé národně socialistické strany P. Zenka, P. Drtina a V. Krajina. Důkazní materiál o spojení mezi vedením národně socialistické strany s volyňskými Čechy a Rusíny tvořilo bezvýznamné pověření, kterým učinil tajemník ústředí národně socialistické strany kpt. J. Kořistku důvěrníkem mezi volyňskými Čechy a podkarpatskými Rusíny pro parlamentní volby v roce 1948.²⁷

²⁵ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 137

²⁶ tamtéž

²⁷ tamtéž

Soud se konal 6.-11. května 1948 a patřil k prvním poučným politickým procesům. Z 22 obžalovaných soud 3 odsoudil k trestu smrti, rozsudek byl později změněn na doživotí. 10 obžalovaných soud odsoudil k trestům od 3 let vězení a 9 obžalovaných soud zprostil obžaloby.²⁸

1.2.2. Proces s Judexovo odbojovou protikomunistickou organizací

Další persekuce reemigrantů z Volyně nastala v listopadu 1948, kdy byli zatčeni někteří volyňští Češi a byli obviněni ze členství v odbojové skupině Judexova odbojová protikomunistická organizace (dále jen JOPO). Vaculík píše, že organizace působila především mezi volyňskými Čechy na Žatecku. Ve vyšetřovací vazbě museli strávit dobu od listopadu 1948 do května 1949. Souzeno bylo 43 lidí z toho 31 volyňských Čechů. Podle obžaloby se „nesmířili s novými politickými a hospodářskými poměry v ČSR /.../ a snažili se navázat spojení se stejně smýšlejícími osobami“.²⁹ Jednadvacetiletého volyňského Čecha J. Kořana prokuratura obvinila z nedovoleného ozbrojování, vyzvědačství a velezrady. Ostatní byli obviněni z velezrady a z napomáhání k velezradě. J. Kořanovi prokurátor navrhl trest smrti, i přes jeho nízký věk. Nakonec byl odsouzen k 20 letům odnětí svobody. Osm obviněných bylo zproštěno viny, ostatním obžalovaným soud uložil tresty od sedmi měsíců do dvaceti let. Následovaly pro ně další tresty jako ztráta čestných občanských práv, zabavování majetku, zákaz složení maturity, nemožnost studia na vysoké škole.³⁰

Obětí procesu s JOPO byl i Václav Kytl, který své zkušenosti z vyšetřování a z vězení popisuje v internetovém archívu Paměť národa. Na zatčení vzpomíná V. Kytl takto: „*Dělali jsme si topinky a už tam bylo SNB. ‚Vezměte si s sebou věci a jdeme.‘ Jenže jsem měl v kapse leták od někoho z Loun. Co s tím provedu? Zmuchlal jsem ho a dal jsem si ho do pusy a žvýkal. Esenbákovi to bylo divné, tak mu říkám: ‚Mám tak sucho v puse, můžu si vzít jablko?‘ Tak jsem to zajedl.*“³¹ Při zatčení zdůrazňovali, aby si vzal sebou šálu, to pochopil, když vyšli ven a zavázali mu oči jeho šálou. Na výsledky nevzpomíná rád. Musel sedět s rukama za zády nepřetržitě i 48 hodin a mohl pouze na záchod.

²⁸ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 137

²⁹ Vaculík, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III.*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. s. 141

³⁰ tamtéž

³¹ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/113>>.

„Při vyšetřování si nás přehazovali jako horký brambor. U nás ve skupině to byl samý svobodovec. Bachaři byli taky svobodovci, vyšetřovací vazba nebyla tak hrozná, ještě nebyly plně přijaté ,ruské zkušenosti.“ Byl tam i nějaký František Pickar, bachař, Rusín, výborný člověk. Jednou na mne jakoby křičel a vzal si mne stranou. „Dejte si pozor na toho a toho, to je bestie, ten donáščí.“ Jindy říkal: „Západ hlásí to a to.“³²

„Když jsme dostali žalobu, tak to vypadalo velice špatně, protože to už nás chtěli soudit podle nového paragrafu 201, většinou velezrada, jenom něco bylo spolčování proti republice, takže to vypadalo, že by to i provaz mohlo vynést, nebo doživotí.“³³

V. Kytl měl schopného advokáta, ten dosáhl toho, že nakonec byl souzen za spolčování proti republice. Jednalo se o zákon z první republiky. Kytlův advokát toho dosáhl díky tomu, že údajný trestný čin byl spáchán ještě před Únorovým převratem a tudíž se na něj nevztahovali poúnorové zákony. V. Kytl podle zákona měl dostat čtyři roky, ale dostal nad sazbu, takže byl odsouzen na šest let. S ním byl souzen i J. Kořan (20 let vězení), Plicka (20 let vězení) a jiní volyňští Češi. Kytlův šestiletý trest následovalo 5 let ztráty občanských práv. Během svého trestu prošel věznicemi Most, Pankrác, Mariánská na Jáchymovsku, Eliáš a Ležnice na Slavkovsku. „Když jsme přišli na Mariánskou věznici, tak tam nám otec manželky povídá ,heleďte se kluci, komunismus praskne, bude to ale dlouho trvat a praskne tehdy, když se to přestane líbit těm lidem, co ho nejvíce chtěli.“³⁴

V. Kytl popisuje, že každou volnou chvíli se snažil využít, něco se učit. Byl s ním ve vězení jeden pán, který dříve dělal školního inspektora a ten ho vyučoval dějiny, dějiny literatury a těsnopis. Od svého budoucího tchána se dozvěděl, že jeho dcera ovládá těsnopis. Rozhodli se, že si spolu budou dopisovat a že se takto budou vzdělávat. Toto dopisování realizovali za pomoci ochotných lidí, kteří jim pomáhali, oficiální cestou to nebylo možné.

„Jednou nás v noci vyhnali na apel plac, jenom deky přes sebe a počítali a počítali. Pak nás teda pustili na ubikace a ráno přišel velitel tábora Venca Lauer a osvětář Salajka: ,a kde je odsouzený Václav Kytl?‘ tak jsem se hlásil /.../. Říkám si copak to bude, vždyť dopis mi žádnéj nemohli najít, copak to bude. Tak mě vzali do kanceláře a

³² *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/113>>.

³³ tamtéž

³⁴ tamtéž

skočil ke mě bezpečák a začal mě mlátit.“³⁵ V. Kytl nevěděl za co ho bijí. Když jim říkal, že neví čím se provinil, začali pochybovat a rozhodli se svolat vězně s podobným jménem jako Kytl. Poté mu sdělili, že on je skutečně ten, koho chtěli a poslali ho do korekce. Tam V. Kytl zahájil protestní hladovku, jelikož se domníval, že trest korekce mu byl uložen neprávem. Když se to dozvěděl velitel tábora vyhrožoval mu, že ho zastřelí. V té době, když vězeň třetí den držel hladovku, tak se to už muselo hlásit prokurátorovi. „Čtvrtý den přišli a nemáte chuť na piškot a já říkám já nic nechci, já říkám, že jsem tu nevinně. Ten, co mě první začal mlátit tak říká ‘no, tak jsme se přesvědčili, že jste nevinej’, tak mi potřás rukou, že jsem se tak statečně držel.“³⁶ Důvod proč byl v korekci se Kytl dozvěděl později. Díky tomu, že pocházel z Volyně, ovládal hodně jazyků. Uměl rusky, ukrajinsky, polsky, německy. Ve vězení byla parta vězňů, co se chystala utéct. Plánovali, že by Kytla vzali sebou, pro případ, že by potřebovali někoho, kdo ovládá cizí jazyky. O tomto plánu on však nic nevěděl.

„Když jsem odcházel z vězení, tak jsem v posudku měl ‚zúčastnil se přepadení příslušníka, neplnil nikdy na sto procent a pobuřoval. To pobuřování bych bral, protože já jsem nikdy nadržel jazyk za zuby a říkal pravdu o Sovětském svazu, ale abych se za šest roků nenaučil oblbovat jak se plní norma, no to bych byl hodně pitomej vězeň.“³⁷

1.3. Vzpomínky narátorů v projektu Paměť národa a v odborné literatuře

Na internetu na stránkách www.pametnaroda.cz lze vyhledat projekt Paměť národa. Na tomto projektu spolupracují Ústav pro studia totalitních režimů, Český rozhlas a nezisková organizace Post Bellum. Jedná se o výklad historie formou vzpomínek účastníků. Nalézají se zde přes 80 rozhovorů s volyňskými Čechy. Tento archív jsem použil k analýze názorů, postojů a zážitků volyňských Čechů kolem převratu v r.1948, komunismu obecně a životu volyňských Čechů po r. 1948. Část narátorů se o této etapě života nezmiňuje takřka vůbec, část pouze poměrně málo – těch je nejvíce a část hodně. Narátoři účastníci se tohoto projektu, kteří se zmiňují o této etapě ve větší míře, to jsou především ti, kteří byli po únorovém převratu nějak perzekuováni. Rovněž se o tomto

³⁵ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/113>.

³⁶ tamtéž

³⁷ tamtéž

období více zmiňují volyňští Češi, kteří sice sami nijak perzekuováni nebyli, ale mají výrazně protikomunistické názory. Naopak ti, co byli členy KSČ se tomuto tématu v rozhovorech příliš nevěnují. Většina narátorů se shodla na kritickém postoji vůči sovětským komunistům. Všichni vnímají velice negativně německé nacisty a rovněž zaujímají narátoři negativní postoj k banderovcům. Chválu na sovětský režim nevyslovil žádný volyňský Čech účastníci se rozhovorů s lidmi z Post Bellum. Většina narátorů se vyjádřila ve smyslu, že nástup komunistů k moci v ČSR vnímala negativně, část se k tomu nevyjádřila. Nikdo z 83 pamětníků se nevyjádřil ve smyslu, že vnímal únorové události pozitivně.

1.3.1. Zkušenosti narátorů z doby po únoru 1948

Jaroslav Kozák se narodil v r. 1929, v patnácti letech vstoupil do Svobodovy armády, od r. 1944 žije v Československu. J. Kozák má špatné zkušenosti s komunisty, v roce 1952 ho s otcem zatkli. Strýc J. Kozáka totiž emigroval na západ a svou roli také sehrálo, že otec J. Kozáka vlastnil dům v Brně. Podle Jaroslava Kozáka bylo na otce hodně udání z obce, že neplní dodávky. Důvod těchto udání byl v tom, že otec J. Kozáka se natajil svým názorem na SSSR a to některým lidem vadilo. „*Otce a mě zavřeli na čtyři a půl měsíce, Stázinku na měsíc. Ji po vyšetřování propustili a nás drželi na Cejlu v Brně. To už jsem byl ženatý a měl jsem dvě malé děti. Nakonec pustili i nás pro nedostatek důkazů.*“³⁸ O náhradu za vazbu nežádali, domnívali se, že by je potom odsoudili.

Anastázie Barteisová se svou rodinou při usídlování obsadila mlýn. Po nástupu komunistů k moci se museli vystěhovat. Mlýn měl připadnout tamějšímu JZD, ještě předtím jim tam nastěhovali agronoma, který tam žil krátce s nimi. Jako náhradu za mlýn dostala rodina jeden a půl pokoje. „*Záminkou byla udání z obce. Jednou se ten agronom Pavelka ožral a lezl dovnitř oknem. Lidé ho viděli a hned někdo nahlásil, že šla ke Kozákům 'cizá osoba'. Oni hned přijeli, tenkrát byla spousta sněhu, obklíčili nás kolem dokola, všude pobíhali. Jedno udání k druhému, že prý neplníme dodávky (přitom*

³⁸ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/456>>.

tatínek odváděl všechno a ještě navíc). Zkrátka potřebovali tatínka dostat ven. Nelíbili jsme se.“³⁹

Jaroslav Hráský chtěl vstoupit do čs. Armády (byl v Rudé armádě), to mu bylo zamítnuto. „*Okamžitě jsem žádal, abych byl převelen. Má žádost ale byla kategoricky zamítnuta s tím, že stejně po válce žádná československá armáda nebude, že tam, kam vstoupí Rudá armáda, tam už žádná jiná nebude. Jako voják jsem proti tomu nemohl nic dělat.*“⁴⁰

Jan Jelínek se narodil se v Polsku, poblíž města Lodže, jeho rodina byla z rodu českých evangelíků. V roce 1937 se přestěhoval do Kupičava na Volyni, tam působil jako evangelický farář. Za války na své faře ukrýval pronásledované lidi různých národností a různého vyznání, hlavně Židy a Poláky. V roce 1944 vstoupil do Svobodovy armády, kde pracoval u zásobování.

Po válce působil v Praze v Československém ústavu zahraničním, který měl na starosti repatriaci exulantů z Ukrajiny, SSSR a Polska. Zde se J. Jelínek dopouštěl podvodů s rodnými listy, aby mohl zachránit lidi před deportací na Sibiř.⁴¹

Poté co Jelínek skočil s prací v ústavu, působil jako farář na Rakovnicku. J. Jelínek se netajil svým odporem ke komunistickému režimu. Dostával se do konfliktů s představiteli režimu. V roce 1952 na něj církevní tajemník naléhal, aby přesvědčoval zemědělce ke vstupu do JZD, na což J. Jelínek nepřistoupil. Následoval výslech u StB, která ho přesvědčovala ke spolupráci, tu Jelínek též odmítl.

10. ledna 1952 SNB Jelínka zatkla. Ve vyšetřovací vazbě strávil 3 měsíce. Soud se konal v Podbořanech 5. a 6. dubna. Za nesouhlas s kolektivizací a pobuřování byl odsouzen ke dvěma letům v pracovním táboře.

Trest strávil v Rtyni v Podkrkonoší, kde pracoval jako horník. „*Jednu dobu tam bylo asi jedenáct farářů římskokatolických, tři evangeličtí (Josef Hájek, Tarnoci a já), tři jehovisté, dva sedláci – kulaci, dva zloději a jeden vrah. Jehovisté byli zavřeni za to, že nechtěli volit a že nesouhlasili s režimem. My, faráři, za pobuřování. Evangelický farář ze Slovenska Tarnoci dostal 18 měsíců, farář Josef Hájek dokonce 13 roků za velezradu a já dva roky za pobuřování. /.../ Já jsem byl prý proti JZD, jiný farář zase údajně*

³⁹ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/17>>.

⁴⁰ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/378>>.

⁴¹ Palivodová, Eva, *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/data/witness/985/recording/709-transcript.htm>>.

*zapálil stoh slámy, aniž ve skutečnosti věděl, kde ten stoh je. Takových vykonstruovaných procesů byla spousta.*⁴²

Ludvík Drahokoupil se narodil 27. 12 1920 v obci Česká Kolonie na Volyni, bojoval v Rudé armádě, s níž se zúčastnil ruského ústupu k Moskvě. V listopadu 1941 padl do zajetí. Jeho rodině se podařilo dostat ho ven ze zajateckého tábora v Proskurově. Necelý rok se léčil ze zdravotních problémů, jež mu zajetí způsobilo. V březnu 1944 vstoupil do československé armády, zúčastnil se bojů na Dukle.⁴³

Jeho služba v Rudé armádě mu do důchodu započítána nebyla. Z důvodu, že si prošel zajetím, tak raději na svou službou v Rudé armádě čs. státní orgány neupozorňoval. Věděl, že Stalin sovětské zajatce neuznával. „*Poslali mi z Ruska, že jsem sloužil v tý jejich škole válečný jako kadet a naši to sváděli, že nemám doklad dokdy jsem sloužil v Rudé armádě, jenže ten jsem nemoh mít, protože mě vzali do zajetí.*“⁴⁴ Rok 1948 vnímal Ludvík Drahokoupil velice negativně, mnohým jeho spolubojovníků přinesl velké komplikace. Přímo on perzekuován nebyl, žil v sovětské části Volyně a věděl, jak vypadá komunistická zvůle, takže po r. 1948 si dával pozor na to, aby nedal státním orgánům záminku k zatčení či jiným perzekucím. Někdy, když to nevydržel, tak řekl, co si myslí, nikdy se však nestalo, že by ho někdo v takových situacích udal.

Mezi volyňskými reemigranti byli i tací, kteří se zúčastnili bojů o Anglii. Valentin Novák v Dufkově knize *Doplňky k dějinám volyňských Čechů 1* vzpomíná: „*po roce 1946 v začátcích mé poválečné vojenské služby v Československé armádě jsem nemohl pochopit, proč my, kteří jsme na různých frontách bojovali proti fašismu za osvobození naší vlasti od okupantů jsme museli žádat o vydání osvědčení podle zák. 255/1946 Sb. a k žádosti přikládat potvrzení o státní spolehlivosti.*“⁴⁵ V. Novák dále pokračuje, že čs. velvyslanci v exilu vždy zdůrazňovali, že vlast na jejich činy nikdy nezapomene.

V roce 1946 se V. Novák stal důstojníkem čs. letectva z povolání. Začátkem roku 1949 absolvoval pilotní výcvik v letecké škole v Olomouci. Ke konci výcviku byl převelen na velitelství letecké školy v Prostějově. Tam armáda převelela i ostatní

⁴² Palivodová, Eva, *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/data/witness/985/recording/709-transcript.htm>>.

⁴³ Kopřivová, Lenka, *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/305>>.

⁴⁴ tamtéž

⁴⁵ Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I.* Praha: SČVP, 2003. s. 107-110

čs. letce, jež bojovali za Anglii. V Prostějově se dozvěděli, že budou propuštěni z armády. Ještě před tím nastoupili na dovolenou. V. Novák odjel na Žatecko, kde měl rodiče a bratra, kteří tam hospodařili na přidělené půdě. V. Novák se rozhodl, že si užije dovolené a porozhlédne se po nějaké práci. Našel si práci na ředitelství v SRD v Mostě, kam měl nastoupit 1. února 1950. Do té doby pomáhal rodičům s hospodářstvím. Právě při práci na poli byl zatčen. Zatčení vypadalo tak, že příslušníci StB se nejprve ujistili, že Valentin Novák u sebe nemá zbraň a poté prohledali celé hospodářství. Zabavili mu jeho korespondenci, deník, služební pistoli. Než usedli do auta, zavázali mu oči šátkem. Případ V. Nováka uvádím podrobněji, aby jsme si mohli ukázat, jak vypadala práce StB s konkrétními zatčenými.⁴⁶

Než auto s příslušníky Státní bezpečnosti a letcem V. Novákem odjelo z obce ještě zatavili na druhém konci obce (obec se jmenovala Klůček). Tam zatkli Novákova příbuzného, příslušníka Svobodovy armády, npor. Valera Jurigu. V Mostě je rozdělili, V. Nováka předali mostecké StB a V. Juriga putoval do mostecké věznice. V. Novák poté musel až do rána sedět na stoličce se zavázanými rukama. Poté začal výslech, písařka nejprve zapsala věci, jež byly V. Novákovi při zatčení zabaveny, pistole mezi nimi nebyla. V. Novák se domnívá, že některý z příslušníků StB jí odcizil.⁴⁷

Následně byl Novák umístěn do mostecké věznice. Zjistil, že i na ostatních celách se nacházejí rovněž důstojníci, kteří byli 10. či 11. ledna 1950 zatčeni. Po pár dnech byl Novák převezen do věznice v Litoměřicích a odtud pak do věznice v Praze na Hradčanech. Při čekání před vyšetřovatelnou viděl, jak na nosítkách nesou známého letce v letecké uniformě, který nejevil známky života, což na něj udělalo silný dojem. V. Novák byl umístěn do cely, kde následně pobýval s dalšími deseti vězni, všichni byli armádními důstojníky. Také se zde setkal s Václavem Beranem, s nímž působil v Suzdalu v Sovětském svazu. Václav Beran byl příslušníkem Prvního čs. armádního sboru v SSSR. To, že mezi vězni byli i příslušníci východní armády nebylo nic neobvyklého. Od spoluvězňů se dozvěděl, co se děje a co ho nejspíš čeká. Všichni příslušníci západní i východní armády, kteří se nacházeli ve věznici na Hradčanech, byli zatčeni v akci D-4. Valentin Novák se dozvěděl, že soudní řízení probíhá podle určitých šablon. *„Pokud nejsou vykonstruována závažná obvinění, soudní rozsudky jsou takové: 1. důstojníci do hodnosti kapitána jsou odsuzováni ke 3 měsícům vězení a zabavení*

⁴⁶ Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I.* Praha: SČVP, 2003. s. 107-110

⁴⁷ tamtéž

hodnosti, 2. štábní kapitáni a majori dostávají 4 měsíce a 3. vyšší hodnosti 5 až 6 měsíců.“⁴⁸ V. Novák se také dozvěděl, že po odpykání trestu putují vězni místo na svobodu do věznice Mírov.

Valentina Nováka soud odsoudil v Praze dne 13. února 1950 za nedbalé uchovávání státního tajemství ke 4 měsíců odnětí svobody. K odsouzení došlo na základě znaleckého posudku soudního znalce Fr. Dlouhého, který označil Novákovy dokumenty, jež byly zabaveny při domovní prohlídce, za služební, i když byly soukromého charakteru.⁴⁹

V. Novák strávil 4 měsíce ve věznici v Hradčanech a poté byl převezen do mírovské věznice, kde následoval trest, ke kterému nebyl odsouzen. Podobně na tom byli i ostatní vojáci, se kterými se znal z hradčanské věznice. V Mírově, když čekal na první výslech, slyšel z vyšetřovny hrozný křik a ze dveří byl následně vyveden vězeň se zkrvaveným obličejem, V. Novákovi se při výslechu nic nestalo. Po výslechu byl přiveden do cely, tu s ním obývalo dalších 30 lidí. Setkal se tam s npor. Jurigou a s dalšími vojáky západní i východní armády. Z té východní tam byl např. velitel 1. leteckého pluku v SSSR plk. Fr. Fajtl. Ve vězení V. Novák vyráběl vycpávky do obleků. Během svého pobytu byl informován o dění v zahraničí, jelikož jeden spoluvězeň si ve vězení vyhotovil rádio a mohli tak tajně poslouchat zahraniční rozhlas. Do vězení měli povoleno nechat si posílat balíky od svých rodin. Mezi zakázanými věcmi v těchto balících patřily např. i ořechy. Jednomu vězni přišel balík mj. s ořechy a dozorce tohoto vězně před ostatními vězni zbil.⁵⁰

Na jaře v roce 1951 se z poslechu zahraničního rozhlasu vězni dozvěděli, že OSN projednávala neoprávněné věznění vojáků zahraničních armád na Mírově. V létě stejného roku komise SNB projednávala Novákův případ, jakož i případy všech ostatních vězňů. Při projednávání Novákova případu komise zjistila protiprávnost jeho věznění a Novák byl následně propuštěn na svobodu. Jako zdůvodnění protiprávního věznění mu bylo sděleno, že byl vězněn místo nějakého jiného Nováka, a že se tedy jednalo o omyl.⁵¹

Po propuštění na svobodu měl V. Novák problém najít si dobře placené zaměstnání, pracoval jako pomocný dělník ve stavebnictví. V roce 1956 žádal o přezkoumání

⁴⁸ Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám vołyňských Čechů I.* Praha: SČVP, 2003. s. 107-110

⁴⁹ tamtéž

⁵⁰ tamtéž

⁵¹ tamtéž

rozsudku z února 1950. Tehdejší generální prokurátor – vrchní vojenský prokurátor neshledal v práci soudu pochybení. Jiné to bylo v roce 1963, kdy V. Novák podal opětovnou žádost o přezkoumání. Generální prokurátor – vrchní vojenský prokurátor podal Nejvyššímu soudu – vojenskému kolegiu stížnost pro porušení zákona. V září 1963 se Nejvyšší soud – vojenské kolegium, stížností zabýval a dospěl k rozhodnutí prohlásit rozsudek bývalého Vrchního vojenského soudu Praha z února 1950 za neplatný.⁵²

Vzhledem k tomu, že si Valentin Novák nemohl najít dobře placené zaměstnání, byl mu vypočten z nízkého průměrného výdělku nízký starobní důchod a nebyl mu ani připočten příplatek za službu v armádě.⁵³

1.3.2. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty

Janina Černá v projektu Paměť národa odpovídá, proč měla ona a její rodina špatné zkušenosti s komunismem ještě před reemigrací do ČSR. „*No, já jsem měla velký zájem o dějiny, bohužel místo studia jsem byla na Sibiři. My jsme byla celá rodina na Sibiři, měla jsem dva bratry, s matkou, otec ten byl zatčen, protože byli jsme bohatí.*“⁵⁴ Příchod Sovětů v roce 1939 popisuje takto: „*To bylo velice kruté, prvního září vypukla válka, no a v tu ránu byl konec, konec všeho, tím prvním dnem už jsem se stala dospělou. Už jsem musela balit celou rodinu.*“⁵⁵ Stěhovali se z bytu do pastoušky, matka J. Černé se psychicky zhroutila, J. Černá nesměla navštěvovat školu. Celá rodina se pokoušela vrátit zpět do Čech, na to však nedostali povolení. Museli putovat na Sibiř. „*Otec byl zatčen, no a my jsem se museli do půl hodiny sbalit, nakládali nás do dobytčáku a jeli jsme na Sibiř.*“⁵⁶ Cesta trvala 14 dnů. Během cesty dostávali nekvalitní jídlo, které jim nosili v kýblu. Po celou dobu cesty nevěděli kam je vezou. „*Vysadil nás daleko na východě, to bylo na jejich poměry velké město, jako Hradec Králové, ale nedá se to vůbec porovnat Hradec je výstavní město tamto byli přízemní domky, ale bylo to velké město. Tam nás vysadili a pak nás vezli na pustou step, kde jsme si museli vystavět*

⁵² Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I.* Praha: SČVP, 2003. s. 107-110

⁵³ tamtéž

⁵⁴ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/286>>.

⁵⁵ tamtéž

⁵⁶ tamtéž

*domky a tam jsme pracovali.*⁵⁷ Jejich otec trávil tu dobu ve vězení. Na otázku jestli je tam někdo hlídal odpověděla J. Černá takto: *„tam nás nemuseli hlídat, protože tam nebylo kam utéct. To byla holá step, byli stráže, a na té stepi je strašně daleko vidět, takže nikdo nemohl utéct, a potom taky žádná voda tam nebyla, tak odtamtud nebylo úniku.*⁵⁸

I voda se tam musela vozit. Domy si postavili z blátěných cihel. Pracovali tam jako kopáči na stavbě elektrárny. *„Bylo to mezi dvěma městy, postavili tam ten tábor a elektrárnu. Ta elektrárna měla zásobit proudem uhelné doly a stříbrné doly. Tam nic jiného nebylo než ta elektrárna.*⁵⁹ J. Černá byla odsouzena na 5 let nucených prací, co bude potom, kam půjde, nevěděla. V této době ještě ani nebyla plnoletá. *„Přišli k nám a v noci přečetli naše jména a ,odsuzují se na 5 let nucených prací.’*⁶⁰ Co se týče informací z venku, občas dostali dopis, ale nestávalo se to často. Příbuzní jim psali, ale dopisy dostávali jednou za půl roku. Lékař tam žádný nebyl. *„Když někdo lehce onemocněl, tak tam byly dvě paní, manželky lékařů, měli kufry plné léků, tak pomohly. Ale když někdo onemocněl těžce, tak toho to byl konec, toho neměl kdo zachránit.*⁶¹

Pracovní režim byl tvrdý, pracovalo se 12 i více hodin denně. Měli stanovenou velice vysokou normu, kterou musel každý splnit. Denní příděl chleba byl 250 gramů, pokud někdo nesplnil normu, nedostal jídlo. *„Když jsme tam byli dva roky, vypukla válka a my jsme měli velkou radost, protože jsme věděli, že bez té války bysme se ven nedostali.*⁶² J. Černá byla v pracovním táboře od 14. dubna 1940 do srpna 1942. Z pracovního tábora jí propustili na základě všeobecné amnestie.

Miroslav Jersák (narozen ve Zdolbunově na Volyni 25. 8. 1923) popisuje, proč měl špatné zkušenosti s komunisty. Byli v Uhříněvsi, ale sovětské vedení jim zakázalo postupovat do Prahy, kde právě probíhalo Pražské povstání. *„Že tam nesmíme jít, jinak že nás zastřelí (Sověti).*⁶³ Poté žil M. Jersák v Praze, ale následně byl za trest převelen do Žatce, údajně z politických důvodů. Jeho velitel na něj naléhal, aby vstoupil do komunistické strany. *„Řekl jsem mu: ,můj táta nebyl v žádné straně, děda nebyl v žádné straně, ani já do žádné strany nepůjdu. Jak jsem mu tohle řekl, padl jsem v nemilost a*

⁵⁷ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/286>>.

⁵⁸ tamtéž

⁵⁹ tamtéž

⁶⁰ tamtéž

⁶¹ tamtéž

⁶² tamtéž

⁶³ tamtéž

poslali mně do Žatce.“⁶⁴ Na otázku, jestli měl ještě nějaké problémy s komunisty odpověděl: „měl, zjistil jsem že mě 8 let kontrolovali veškerý dopisy,“⁶⁵ také za ním chodili nějací funkcionáři a chtěli, aby vstoupil do Svazarmu, ale odmítl.

1.3.3. Socialismus s lidskou tváří a sovětská okupace 1968

Jak prožívali volyňští Češi příjezd sovětských vojsk v r. 1968? V. Kytla se podělil o své zážitky s historiky z projektu Paměť národa. V srpnu 1968 hodně lidí utíkalo z Československa, ale V. Kytla nad tím neuvažoval. Tehdy bydlel na Doupovsku, v místě kudy 21. srpna projížděli ruské tanky. Stala se mu zajímavá příhoda. Střetnul se s ruskými tanky u Krásného Dvora a vynadal vojákům, za to že nás okupují. Ruští vojáci se bránili, že to není jejich chyba. Později ti samí vojáci znovu projížděli obcí a mávali na něj. Sousedé V. Kytla si pak o něm mysleli, že se s nimi přátelí.⁶⁶

V. Kytla říká k tehdejšímu vztahu Čechů k sovětským vojákům: „*Tím, že budete někomu nadávat ‚Ivane‘, to není žádná odbojová činnost. Ta se musí dělat jinak. Když jste dal Sovětovi jednorázovou žiletku, tak jste udělal v jeho myšlení větší rozvrat než čímkoliv jiným.*“⁶⁷

1.3.4. O hovorovém jazyce volyňských Čechů

Volyňští reemigranti se lišili od zdejší populace hovorovým jazykem. V. Dufek⁶⁸ uvádí, že základ hovorového jazyka představovala čeština z 19. století, tedy čeština se spoustou germanizmů. V jazyce volyňských Čechů se ve 40. letech minulého století také nacházela slova převzatá z ukrajinštiny, ruštiny a polštiny. Mírně pozměněn, po vzoru ukrajinštiny a ruštiny byl i slovosled. Na Volyň se stěhovalo hodně lidí z východních Čech a hovorový jazyk volyňských Čechů se podobal východočeskému nářečí. Češi z Volyně nemluvili všichni stejně, např. Češi z východní Volyně nepoužívali slov převzatých z polštiny. Hovorový jazyk se lišil i podle toho, z jaké

⁶⁴ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/286>>.

⁶⁵ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-27]. Dostupné z WWW: <http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/394/#cs_287>.

⁶⁶ *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-16]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/witness/recording/id/113>>.

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I*. Praha: SČVP, 2003. s. 153

volyňské vesnice člověk pocházel. V češtině volyňských reemigrantů bylo možné nalézt i nějaké české archaizmy, které se zde přestaly používat. Na východní Volyni byl styk se starou vlastí obtížnější, takže tam byla čeština ještě archaičtější. Dufek píše⁶⁹, že v době reemigrace byli někteří lidé překvapeni z čistoty jazyka volyňských Čechů. Volyňští krajané převzali i některé ukrajinské, ruské a polské nadávky. Oproti tomu české vulgarizmy neznali a naučili se je až zde, po reemigraci.

⁶⁹ Dufek, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I*. Praha: SČVP, 2003. s. 154

2. EMPIRICKÁ ČÁST

2.1. Metodologie

V rámci výzkumné části jsem hovořil se čtyřmi narátory. Jako výzkumný nástroj jsem použil polostrukturovaný rozhovor. Respondentů jsem se neptal pouze na dobu po převratu v r. 1948, ale nechal jsem si vyprávět celý jejich životní příběh a následně jsem se ptal na podrobnosti života volyňských Čechů po roce 1948. Tento přístup se ukázal jako výhodný, protože jsem se díky tomu mohl pokusit pochopit životní filosofii a přístup jednotlivých účastníků k událostem, jež se v po r. 1948 odehrály a k situaci, která únorovým převratem nastala. Např. přístup narátorů ke komunismu byl ovlivněn jejich zkušenostmi se Sověty z Volyně. Rovněž popis událostí, které na první pohled nemusí souviset s poúnorovým obdobím, představovaly pro mou práci přínos. Např. jsem mohl vidět, na které události a které období respondenti dávají důraz, co považují za podstatné. Při poslechu popisů nacistické a sovětské okupace na Volyni jsem mohl usuzovat, jak narátoři o těchto obdobích smýšlí.

2.2. Hypotézy

H1: Přebat v r. 1948 představoval pro většinu volyňských Čechů zklamání

H2: Volyňští Češi si rychle po převratu v únoru 1948 (někteří i dříve) uvědomili, že si nemůžou dovolit pravdivě popisovat život v SSSR

2.3. Volyňští Češi, místní obyvatelstvo a úřady po 2. světové válce

Paní J. M.⁷⁰: „Celou tu dobu, co jsme byli v armádě, táta jako důstojník, já jako poddůstojník, tak nikdo nevěděl, jaký budou peníze, jakéj bude žold. Když jsme byli už v Žatci, tak nám dali avízo, že se má přijít pro peníze, že nám to propočítaj, tak táta jel tam. Přivez, jak takový pytle na zeleninu, takový ty děrovaný s penězma. Přivez to v pátek a v pondělí byla měnová reforma jedna ku padesáti a tak.“ V roce 1945 proběhla měnová reforma. Tehdy se protektorátní peníze měnily na koruny a do určité

⁷⁰ viz. Seznam respondentů

částky se proplácely v kurzu jedna ku deseti a u vyšší částky jedna ku padesáti. J. M.⁷¹ k tomu dodává: „*No, ale, to jsou takový detaily, ty peníze. Jak říkal můj táta: ‚pro mně maj peníze cenu, když je nemám.‘*“

Paní S. K.⁷² považovala poválečný život v ČSR za dobrý, setkala se pouze s problémy při osídlování. „*Protože my jsme chtěli, aby naši krajané byli ve vesnicích trošku pohromadě a oni nás rozptýlili po celých Čechách a Moravě, protože věděli o našem protikomunistickém přesvědčení, a že bysme byli republika v republice.*“

Paní S. K.⁷³ uvádí: „*Při obsazování nás vítali, horší to bylo při osídlování, kdy tady byli většinou při Národních výborech komunisté a z nás žádný komunista nebyl, protože to co jsme zažili v Sovětském svazu, tu hrůzu, to jsme si nesli s sebou. Takže jsme nesouhlasili s komunismem, proto se na nás dívali, tak jako na vetřelce. Při osídlování by nejradši nám dali nejhorší usedlosti a nejhorší pozemky.*“

R. G.⁷⁴ uvádí, jaké měli o Československu představy: „*my jsme měli na Volyni české časopisy a knížky a ve škole jsme se učili české dějiny.*“ Na otázku jestli zažil určité zklamání po příchodu do Čech odpovídá: „*No, byli jsme zklamaný v tom chování lidí tady. Ty lidi (osídlenci z vnitrozemí – pozn. autora práce), co sem přišli do pohraničí před náma, oni to byli většinou chudáci a oni neuměli hospodařit, oni nám záviděli, že nám hned všechno klapalo.*“⁷⁵ Co se týče konfliktů mezi volyňskými Čechy a osídlenci z vnitrozemí tak nejčastější byly konflikty mezi volyňskými Čechy a komunisty: „*někteří chlapi ztloukli komunisty v hospodě.*“

2.3.1. Zkušenosti volyňských Čechů s místními lidmi v Čechách

Zkušenosti byly různé. Respondetka J. M.⁷⁶ popisuje jednu zkušenost s místními po příchodu z Volyně. Krátce bydlela s otce v Praze. Jednou, když se spolu procházeli po městě a měli na sobě vojenskou uniformu, jí otec řekl, že najednou dostal strašnou chuť na knedlo-vepřo-zelo. Úplně cizí člověk, co šel okolo, ho uslyšel a sám od sebe je

⁷¹ viz. Seznam respondentů

⁷² tamtéž

⁷³ tamtéž

⁷⁴ tamtéž

⁷⁵ tamtéž

⁷⁶ tamtéž

pozval k sobě domů na oběd, na kachnu se zelím. J. M.⁷⁷ s otcem se s tímto pánem a jeho ženou sprátelili a vídali se i později.

S. K.⁷⁸ uvádí: „*Když jsme odjížděli vlakem z Prahy (pozn. - jeli z Volyně do Severních Čech přes Prahu) u trati stála žena s taškou a když mě viděla ve vratech vagónu stát, sáhla do tašky vyndala velký sáček a když jsme jí míjeli tak ten sáček hodila na mě. Já jsem ho chytila, ale nestihla jsem jí poděkovat.*“ V sáčku respondentka S. K.⁷⁹ našla čokoládové bonbóny. „*Bylo to příjemné, ne kvůli bonbónům, ale tím, že se k nám hezky zachovala.*“ Na mou otázku, jestli tato paní věděla, že se jedná o vlak s volyňských Čechů S.K.⁸⁰ odpověděla, že nejspíše ano, protože vlaků z Volyně jezdilo tehdy hodně.

Ale popisuje i opačnou zkušenost: „*Bydleli jsme v bytě a maminka sháněla náhradu za dům zanechaný na Volyni a když přišli na úřad, tak úředník zjistil, že máme nárok a maminka objevila už předtím, že by tu něco bylo. Úředník řekl, že teď jde na oběd, ale až po obědě ať maminka přijde, že to sepíšou. Když maminka přišla, úředník mamince řekl, že už je to obsazené. Když maminka odcházela ještě řekl: ‚No, ještě by tady bylo nějaké číslo‘, tak maminka to našla a zjistila, že je to hřbitov.*“ Respondentka S. K.⁸¹ neví, jestli se tento úředník takto choval, protože měl averzi k volyňským Čechům nebo z nějakého jiného důvodu.

Podle mínění paní S. K.⁸², lidí zaujatých proti volyňským Čechům bylo hodně. „*Říkali nám: ‚jedte zpátky‘, vždyť jsme jim ukusovali z jejich krajíce, všechno bylo na potravinové lístky tehdy.*“ Jako další zkušenost s člověkem s averzí k volyňským Čechům respondentka S. K.⁸³ uvádí: „*Byla jsem v obchodě, v papírnictví s kolegyní a když jsme odcházeli, tak slyším jak prodavač povídá: ‚No, ty nám tady ještě scházeli‘.*“ To, že jsou Volyňačky prodavač poznal podle přízvuku, oblečení. Češi z Volyně mluvili krátce, jako lidé na Ostravsku.

„*Za majetek, který jsme museli na Volyni zanechat jsme měli dostat v Čechách náhradu. Nebylo to nic veselého. Vysadili nás například v Podbořanech v kasárnách a odtamtud nás vozili nákladákem po celém pohraničí.*“ Většina stavení již byla obsazených. „*Do nějaké vesnice jsme přijeli, v sobotu to bylo, u vrat stál nějaký sedlák,*

⁷⁷ viz. Seznam respondentů

⁷⁸ tamtéž

⁷⁹ tamtéž

⁸⁰ tamtéž

⁸¹ tamtéž

⁸² tamtéž

⁸³ tamtéž

tak jsme zastavili a ten sedlák povídá ,tady nezastavujte, tady už nic není a co hledáte? ‘ a můj táta: ‘včerejší den’. Tak jsem jeli tím náklad’ákem dál a teď koukáme další vesnici a na ceduli bylo napsáno Pátek a můj tatínek povídá ,Pátek, tak tady budeme bydlet, našli jsme včerejší den‘ “. Popisuje paní S. K.⁸⁴

Byl rok 1949, paní S. K.⁸⁵ a její rodina stále nevěděla, kde se usadit, žili v podnájmu. Strýc S. K.⁸⁶, který bojoval ve Svobodově armádě jim s tím pomohl. Odstěhoval se a rodina respondentky S. K.⁸⁷ se nastěhovala do domu, ve kterém původně bydlel on.

J. M.⁸⁸ vzpomíná na zkušenosti se českými domorodci „*Zažila jsem jednou v roce 1945, to jsme ještě neměli oblečení civilního moc, tak jsem chodila ve vojenským. Byly tady na Hrádku taneční kurzy. Takže se tam taky přihlásíme, no a byla tam před námi nějaká maminka s dceruškou a řekla dost hlasitě, že jsme to slyšeli nejenom my ,když jsou tady vojandy, tak já tu dcerušku nenechám.’ Já jsem se zarazila a povídám milostpaní, dcerušku tu nechte, protože vojandy sem už víckrát nepůjdou. ‘“*

Respondentka S. K.⁸⁹ k tomu řekla: „*My jsme drželi jazyk za zuby. My jsme byli zvyklí z Volyně, že se nevyplácí moc mluvit. Například o Katyni možná někdo věděl, ale nemluvílo se o ní. Když přišli Němci (1941) museli jsme odevzdávat rádia. ‘“ S. K.⁹⁰ dále popisuje, že její otec měl rádio a podle něj si vyrobil druhé. Když pak museli Němcům rádia odevzdávat, odevzdal jen jedno. „*Tatínek poslouchal rádio a věděl co se v Čechách děje, ale doma nic neřekl, mohl by se někdo z nás prořeknout a Němci by se pak mohli dovtípit, že máme asi doma rádio. ‘“**

Paní J. M.⁹¹ toto popisuje takto: „*Já jsem nevyprávěla, za prvé jsem nevyprávěla, protože jsem neměla čas, já jsem měla děti a jiné starosti . O takových věcech s těma zdejšíma, usedlíkama jsme se zkrátka nebavili. ‘“ Ještě k tématu dodává: „*já jsem se o politiku nestarala, lidi tady to ani nechtěli slyšet, jak to tam na Volyni vypadalo. My jsme do Svobodovy armády vstupovali pro Československo, nic jsme za to nechtěli, žádný majetek, peníze. Když jsme odešli (z Volyně), tak do našich domovů se hned nastěhovali podkarpadští Ukrajinci. ‘“ A pokračuje: „*nehledě, když jsem někde něco***

⁸⁴ viz. Seznam respondentů

⁸⁵ tamtéž

⁸⁶ tamtéž

⁸⁷ tamtéž

⁸⁸ tamtéž

⁸⁹ tamtéž

⁹⁰ tamtéž

⁹¹ tamtéž

řekla, tak mi ani nevěřili, až se potom sami přesvědčili. Já o těchto věcech i podnes nerada mluvím, i dnes se nezajímám o politiku, nerada se dívám na zprávy...“

Respondent L. D.⁹²: *„někteří nechtěli věřit, že to tak může být, že tam vytvářej násilím kolchozy, a ten teror, že tam vyvázej na Sibiř do táborů nucených prací, třeba jako byl ten koncentrák gulag. Tam bylo taky spousta našich Čechů vyvezených, někteří se nevrátili, nebo se vrátili po válce s podlomeným zdravím. Takový tam byl život.“*

2.3.2. Jazykové rozdíly mezi volyňskými Čechy a místní českou populací

J. M.⁹³: *„Šli jsem do obchodu a chtěli jsme bulku, nevěděli co to je. Že jsme chtěli kavón, to jsou melouny a oni ‚nemáme‘ a já je vidím, že je mají“.*

S. K.⁹⁴ o přípravném kurzu pro učitele reemigranty. Byla tam s nimi jedna učitelka, Češka z Ruska: *„Ta měla přízvuk, když otevřela pusku, tak si slyšel ruského člověka. Byla vyvolána a četla něco, ale my jsme v tu ránu byli v Rusku, slova byla česká, ale četla to rusky. Ona byla taková dáma, už starší, ale začali se všichni pochechtávat a čím dál víc a pak už se celá třída smála. My z té Volyně jsme mluvili líp jak ona a smáli jsme se jí. Pak byla přestávka a ona seděla a plakala, tak my všichni ve třídě jsme šli kolem ní a omlouvali jsme se.“*

„Jeden pán se mě zeptal ‚vy pocházíte z Ostravy‘, to že jsem mluvila trochu krátce, ale kdybych mluvila špatně česky, tak by mě nenechali učit.“ líčí respondentka S. K.⁹⁵

R. G.⁹⁶ popisuje, že Češi z Boratína přízvuk neměli, ale mnozí z jiných vesnic na Ukrajině, že měli ukrajinský přízvuk. V Boratíně Češi měli možnost navštěvovat českou školu.

2.4. Volyňští češi a Únorový převrat

J. M.⁹⁷ odpověděla na otázku jak vnímala události v roce 1948. *„Nebyla jsem dlouho členkou žádné strany, měla jsem tři kluky, zahrádku, do zaměstnání jsem chodila, já*

⁹² viz. Seznam respondentů

⁹³ tamtéž

⁹⁴ tamtéž

⁹⁵ tamtéž

⁹⁶ tamtéž

⁹⁷ tamtéž

jsem se o takovýhle věci nestarala, já jsem měla jiný starosti. Pochopitelně klukům jsem tyhle věci nevykládala, až když potom dorostli, tak už pochopili sami co a jak.“

S. K.⁹⁸ byla sdílnější: *„táta si přivez soustruh a myslel si, že bude provozovat řemeslo a když nastalo znárodňování, tak šel soustruh do šrotu a táta nastoupil do chladíren a opravoval tam stroje. Pak se odstěhoval do Lomazic a tam nastoupil do elektrárny. Tam byl do té doby než to tam zatopili při napouštění Nechranické přehrady.“*

S. K.⁹⁹ vypráví příběh, který ilustruje tehdejší náladu ve společnosti: *„zrály třešně, to bylo po únoru, a já jsem šla podél jednoho plotu a tam byl za plotem krásný strom plný třešní a na žebříku stál muž a trhal třešně. Já jsem se zastavila a prosila jsem, aby mě nějaké prodal, alespoň malé množství. Nechtěl, ani třešínku. Tak jsem šla dál a bylo mi smutno, protože na Volyni jsme měli třešně. To bylo v době, kdy byl zákaz prodeje, všechno se znárodňovalo.“* Podobnou historku zažila s mrkví. Potřebovala sehnat mrkev. Jela do Kopist a chtěla tam sehnat mrkev. *„Na každé zahradě byl záhon s mrkví a žádná hospodyně mi nechtěla prodat jedinou mrkev. Přišla jsem skoro na konec Kopist a v jedné zahradě tam měli záhon mrkví. Já jsem se zastavila a prosím paní co tam byla, aby mi prodala mrkev. Říkám jí, že mi nikdo nechce prodat a ona zastavila, vzdychla, podívala se na jednu stranu, na druhou stranu, jestli jí někdo nevidí. Potom vytáhla mrkev ze země a hodila mi jí do tašky, já jsem jí to zaplatila a děkovala jsem.“*

„Když jsme tady usídlili a zahospodařili, tak založili družstva, kam nás naháněli. Kdo se jim nepřizpůsobil, vymysleli si vždycky nějakou záminku a toho hospodáře zatkli. Ten pak putoval do Jáchymova, nebo podobnejch míst. Rodinu vyvezli třeba z Moravy do Čech, nebo z Čech na Moravu. Hospodářství rozkradli, zničili, místo toho, aby z toho byl nějaký užitek.“ *„Byli to neodborníci, vesměs straníci a ty si mysleli, že když zničej to hospodářství, tak že tím něco získaj“.* Tak popisuje situaci volyňských Čechů po Únoru respondent L. D.¹⁰⁰

2.4.1. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty v Sovětském svazu

Přístup volyňských Čechů k poúnorovému režimu byl ovlivněn jejich zkušenostmi se stejným režimem z Volyně. Respondentka S. K.¹⁰¹ popisuje jak jejího otce sověti zatkli

⁹⁸ viz. Seznam respondentů

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ tamtéž

¹⁰¹ tamtéž

a posléze pustili. „Někdo udal mého tátu, že opravoval banderovcům zbraně a psací stroje. Tatínka zatkli, byl tam u nich tři dny a když všechno vysvětlil, tak ho pak pustili. Přišel k tatínkovi chlap, ruská uniforma, ruská vyznamenání, mluvil perfektně rusky. Chtěl opravit samopal, tak táto ho spravil. Podruhé přišel nějaký Rus a chtěl opravit psací stroj, no, tak tatínek spravil. Měl ruskou uniformu, na sobě vyznamenání.“ Jednalo se tedy o banderovce převlečené za ruské vojáky.

„Sovětský svaz, když nás okupoval, když zabrali západní Polsko, tak nebyli žádný obchody, zničili je. Udělali jenom takový kooperativy. Jednu pro celou vesnici anebo ve městě dvě, nebo tři. Tam přivezli občas sůl, petrolej, mýdlo a to bylo všechno zásobování“. Něco se dalo koupit na tržnici, ale většinu věcí a potravin si museli lidé sami vyrobit, vypěstovat.

Zkušenosti pana L. D.¹⁰² jsou takové, že první a druhá kolektivizace na Volyni byly podobné. „To bylo to samé, to byli ti samí lidé jako v roce 1939. Nastolili prokurátory, soudce a podle jejich paragrafů soudili lidi za nic, za maličkosti, třeba že nesplnil dodávky na čtyři, pět roků odsoudili, tak vysoký tresty. Likvidovali tím lidi, kteří se jim zdáli nepohodlní.“

Jaké získal respondent L. D.¹⁰³ osobní zkušenosti? Znal někoho ze svého okolí, kdo byl komunisty perzekuovaný? „Mého strejdu sebrali do soudu, kde dělal zapisovatele i když měl hospodářství, takže tím pádem nemohl hospodařit. /.../ Když jednou přišel při žních o pět minut pozdějc, tak mu vyhrožoval soudce, že ho nechá zavřít na několik roků.“ Nakonec to ale přežil v pořádku, vstoupil do Svobodovy armády a dostal se do Čech. O tom, jak respondent předeslal, že komunisti nedůvěřovali volyňským Čechům se vyjádřil takto: „my jsme viděli, jak to vypadá, že dělali kolchozy a tam v Lucku, tam co byli vytvořený ty kolchozy, tak lidi žebračili úplně. Někteří jezdili na Volyň pro brambory a pro kus chleba v tom roce 1944 a 1945.“ Popisuje dopady hospodaření komunistů na Volyni. Pro Čechy se situace trochu zlepšila po podepsání československo-sovětské smlouvy o reemigraci. „Oni už pak v tom roce 1945 povolili, ustoupili trochu od toho nátlaku, protože když byla podepsaná smlouva, že Češi se vrátěj do Čech z Volyně, tak už nedělali nátlaky žádný. Už věděli, že když Češi odjedou tak, že to tam všechno zůstane a že to bude jejich.“

¹⁰² viz. Seznam respondentů

¹⁰³ tamtéž

To jak respondenti prožívali únor 1948 bylo dáno nejen jejich vlastními zážitky, ale i tím jak to prožívali jejich blízcí. Všichni narátoři byli v té době mladí a mnozí se o politiku nezajímali. Konkrétně respondentka J. M.¹⁰⁴ se vyjádřila přesně v tomto smyslu, ale mohlo to být také tím, že její manžel, se kterým se později seznámila, zastával poměrně důležitou funkci na Národním výboru ve městě ve kterém žili. Vzhledem k tomu, že respondentka J. M.¹⁰⁵ s myšlenkami komunismu nesouhlasila, jedná se zde patrně o to, co nazývá Zuzana Kusá selekce (u vzpomínání) na základě uchování si důstojnosti, ale mohlo se u paní J. M.¹⁰⁶ skutečně jednat o nezájem o politiku. Rodiče respondentů vnímali politické události poválečného Československa s větším zájmem a většími obavami. Paní S. K.¹⁰⁷ popisuje, jak její otec při reemigraci cestoval s těžkým soustruhem, se kterým měl při cestě problémy, musel např. platit jiným lidem aby mu s ním pomohli při nakládání a vykládání. „*Tehdy jsme si mysleli, že tady nebudou kolchozy.*“ V letech 1947 – 1949 bydlela rodina paní S.K.¹⁰⁸ v podnájmu a otec S.K.¹⁰⁹ dílnu neměl. Nakonec musel dát soustruh do šrotu, jelikož po únoru 1948 se jako živnostník živit nemohl. Na otázku jak převrat otec prožíval, paní S. K.¹¹⁰ odpověděla ve smyslu, že si myslí, že to mělo vliv na jeho předčasnou smrt na rakovinu.

2.4.2. Zkušenosti volyňských Čechů s komunisty po únorovém převratu

Respondent L. D.¹¹¹ o možnostech volyňských Čechů studovat: „*Za minulého režimu jsme byli vystudovaní jenom tak do určitých hranic. Jenom ty nižší školy, nebo střední se dostalo pár našich volyňských Čechů. Byly to výjimečné případy, kdy se dostal na vysokou školu volyňský Čech. To zase záleželo na komunistech z jeho bydliště, na tý partaji, že proti němu nevystupoval nikdo, že moh vystudovat.*“

2.4.3. Socialismus s lidskou tváří a sovětská okupace 1968

Respondent L. D.¹¹² tvrdí, že volyňští Češi měli k Ludvíku Svobodovi úctu, že byl mezi volyňskými Čechy velmi populární. Uvolněnější 60. léta znamenala pro Volyňáky

¹⁰⁴ viz. Seznam respondentů

¹⁰⁵ tamtéž

¹⁰⁶ tamtéž

¹⁰⁷ tamtéž

¹⁰⁸ tamtéž

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ tamtéž

¹¹¹ tamtéž

¹¹² tamtéž

lepší přístup státu k nim. „Změnilo se to v tom osmašedesátém roce, protože pro volyňské Čechy byl prezident Svoboda takový idol z války, tak každé si ho vážil. Při malínském pietním aktu v Žatci se dostavil taky pan prezident Svoboda. Bylo to takový uvolněný, shromáždilo se tam veliký množství volyňských Čechů, byla to taková historická událost. Pak zase se to nějak tak rozplynulo. Po devětašedesátém zase to uchopili zpátky.“

Na pražské jaro a následnou sovětskou okupaci vzpomíná R. G.¹¹³ takto: „*My Volyňáci jsme říkali ,dělejte revoluci, ale nenadávejte Rusákům a oni špinili Rusáky.*“ R. G.¹¹⁴ popisuje, co se stalo jednomu jeho kamarádovi (také volyňský Čech), který učil na vojenské škole v Brně a který měl otce Rusa a matku Češku: „*ten, říkal svým kolegům ,nenadávejte Rusákům. To byli takový lidi, co převlékaj kabát, kdyby přišel Hitler, tak by hajlovali. On je varoval, že to špatně dopadne a oni nadávali na Sovětský svaz a hned, když přišli vojáci tak otočili (začali říkat, že souhlasí s příjezdem vojsk Varšavské smlouvy – pozn. autora práce) a on byl ten špatnej a jeho jako prvního vyhodili.*“ Přítel pana R. G.¹¹⁵ musel jít pracovat do továrny na soustruhu, i když měl vystudovanou vysokou školu.

2.4.4. Volyňští Češi po revoluci v r. 1989

Pan L. D.¹¹⁶: „*Po roce 1989 bylo lepší sžití s místním obyvatelstvem. My jsme po válce v Žatci založili Svaz Čechů z Volyně a vydávali jsme časopis Věrná stráž v padesátém roce nám to zakázali i náš spolek Svaz Čechů z Volyně. Až v devadesátém roce, už v devětaosmdesátém někteří pomýšleli, že obnovíme Svaz Čechů z Volyně, ale v devadesátém roce bylo vytvořený Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel. To existuje dodnes, /.../ a vydává v Praze na Sdružení Zpravodaj Sdružení Čechů z Volyně, kde jsou uveřejňované různé články a takový ty všelijaký, co potřebujem události. Takže máme takový soužití volyňských Čechů tady v republice.*“

R. G.¹¹⁷ popisuje převrat v r. 1989: „*My jsme radostí brečeli, protože jsme byli zvyklí na slušný poměry (na Volyni, za polského státu) a bohatý sedláky komunisti zlikvidovali.*“

¹¹³ viz. Seznam respondentů

¹¹⁴ tamtéž

¹¹⁵ tamtéž

¹¹⁶ tamtéž

¹¹⁷ tamtéž

ZÁVĚR

V mém výzkumu se obě hypotézy potvrdily. Hypotéza H1¹¹⁸ je pravdivá. Příčinu, proč únor 1948 představoval pro volyňské reemigranty zklamání, spatřuji v tom, že měli bohaté zkušenosti s komunisty již z Volyně a proto, na rozdíl od místní české společnosti, nepodléhali slibům, které komunisté v poválečné době hlásali. Dva ze čtyř respondentů byli zemědělci a při osídlování si zabrali hospodářskou usedlost. O tuto usedlost pak byli následně obráni při kolektivizaci, to se samozřejmě v jejich názorech na komunistický režim také odrazilo.

Hypotéza H2¹¹⁹ je rovněž pravdivá. Všichni mí respondenti toto potvrdili. Vyjadřovali se v tom smyslu, že když vyprávěli místním lidem v Čechách o životě na Volyni za SSSR, místní jim nevěřili.

Závěry mého výzkumu souhlasí se zjištěními učiněnými v odborné literatuře. Nutno podotknout, že jsem se zaměřoval na literaturu vydanou po roce 1989. Zkoumat vztah mezi volyňskými Čechy a komunistickým režimem prostřednictvím literatury, na kterou se vztahovalo tehdejší cenzura a autoři se tudíž museli některým tématům vyhýbat, by bylo velice obtížné. Rovněž z rozhorů s narátory v Paměti národa vyplývá, že moje hypotézy, které jsou potvrzeny v mém výzkumu lze považovat za platné.

¹¹⁸ Převrat v r. 1948 představoval pro většinu volyňských Čechů zklamání

¹¹⁹ Volyňští Češi si rychle po převratu v únoru 1948 (někteří i dříve) uvědomili, že si nemůžou dovolit pravdivě popisovat život v SSSR

SEZNAM RESPONDENTŮ

- **S. K.** volyňská Češka, narodila se v roce 1923 ve Volkově, na polském území. V základní škole v Boremelu, kam chodila, byla převážná většina dětí židovských, jen málo ukrajinských a českých. Vystudovala pedagogickou školu v Dubně, žije v Litoměřicích.
- **J. M.** se narodila v roce 1925 v české vsi Mirohošť na Volyni. V rámci československého armádního sboru se zúčastnila Dukelské operace i osvobozování ČSR. Žije v Litoměřicích.
- **R.G.** se narodil 1921 v Boratíně u Lucka na Volyni. Zažil sovětskou kolektivizaci po roce 1939 i obsazení Volyně nacisty, roku 1944 vstoupil do Svobodovy armády, bojoval na Dukle a při osvobozování Slovenska, zraněn u Žiliny. Nyní žije v Chotiněvsi.
- **L. D.** se narodil 1929 v Lipinách u Lucka na Volyni. V roce 1939 byl svědkem sovětské okupace, rabování a zabrání majetku svého otce. V šestnácti letech se dobrovolně přihlásil do čs. armády, aby nemusel ke stíhacímu útvaru proti banderovcům. V roce 1945 odjel s transportem do Československa, nyní žije v Žitenicích.

POUŽITÁ LITERATURA

- DUFEK, Vladimír. *Doplňky k dějinám volyňských Čechů I*. Praha: SČVP, 2003. 174 s. ISBN 80-903164-0-9.
- DUFEK, Vladimír. *Návrat volyňských Čechů do vlasti v archívních materiálech*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. 131 s. ISBN 80-901878-7-0.
- DUFEK, Vladimír. *Kapitoly z dějin volyňských Čechů*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1997. 252 s. ISBN 80-901878-6-2.
- HOFMAN, Jiří. *Češi na Volyni: základní informace*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. 32 s. ISBN 80-7005-037-3.
- HOFMAN, Jiří - KLICPERA, J., et al. *Historická mapa českého osídlení na Volyni*. [s.l.]: Nakladatelství Volyň, 1995. 24 s. ISBN 80-901878-0-3.
- HOFMAN, Jiří - ŠIRC, Václav - VACULÍK, Jaroslav. *Volyňští Češi v prvním a druhém odboji*. Praha: Český svaz bojovníků za svobodu, 2004. 320 s. ISBN 80-7005-036-5.
- KAPLAN, Karel. *K politickým procesům v Československu*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1994. 214 s. ISBN 80-85270-28-5.
- NOSKOVÁ, Jana. *Reemigrace a usídlování volyňských Čechů v interpretacích aktérů a odborné literatury*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, 2007. 227 s. ISBN 978-80-254-0095-1.
- PALIČKA, Vladimír. *Nezaváté časem: volyňští Češi v tankových bojích*. Praha: Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel, 1995. 200 s. ISBN 80-901878-3-8.
- PANCÍŘ, Jiří. *Návrat volyňských Čechů*. Lovosice: Vydal zpracovatel, 1999. 189 s.
- ŠIMEK, Václav. *U nás na Volyni*. Sokolov: Okresní úřad Sokolov ve spolupráci s Sdružením Čechů z Volyně a jejich přátel, 1993. 344 s. ISBN 80-901534-9-6.
- ŠIMEK, Václav. *Volyňáci*. Sokolov: Okresní museum Sokolov, 1995. 172 s.
- VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů I*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997. 211 s. ISBN 80-901878-5-4.
- VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů II*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1998. 191 s. ISBN 80-901878-8-9.
- VACULÍK, Jaroslav. *Dějiny volyňských Čechů III*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2001. 218 s. ISBN 80-210-2568-9.

Periodika

- *Věrná stráž* (Žatec) 1946-1953
- *Zpravodaj Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel* (Praha) 1991-2010

Internetové zdroje

- *Paměť národa: Post Bellum* [online]. 2000 - 2010 [cit. 2010-03-29]. Dostupné z WWW: <<http://www.pametnaroda.cz/category/detail/id/30>>.

PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č.1: Orientační mapa českého osídlení na Volyni

Příloha č.2: Československo - sovětská dohoda z roku 1946

Příloha č.3: Zpráva o podepsání dohody v ukrajinském tisku

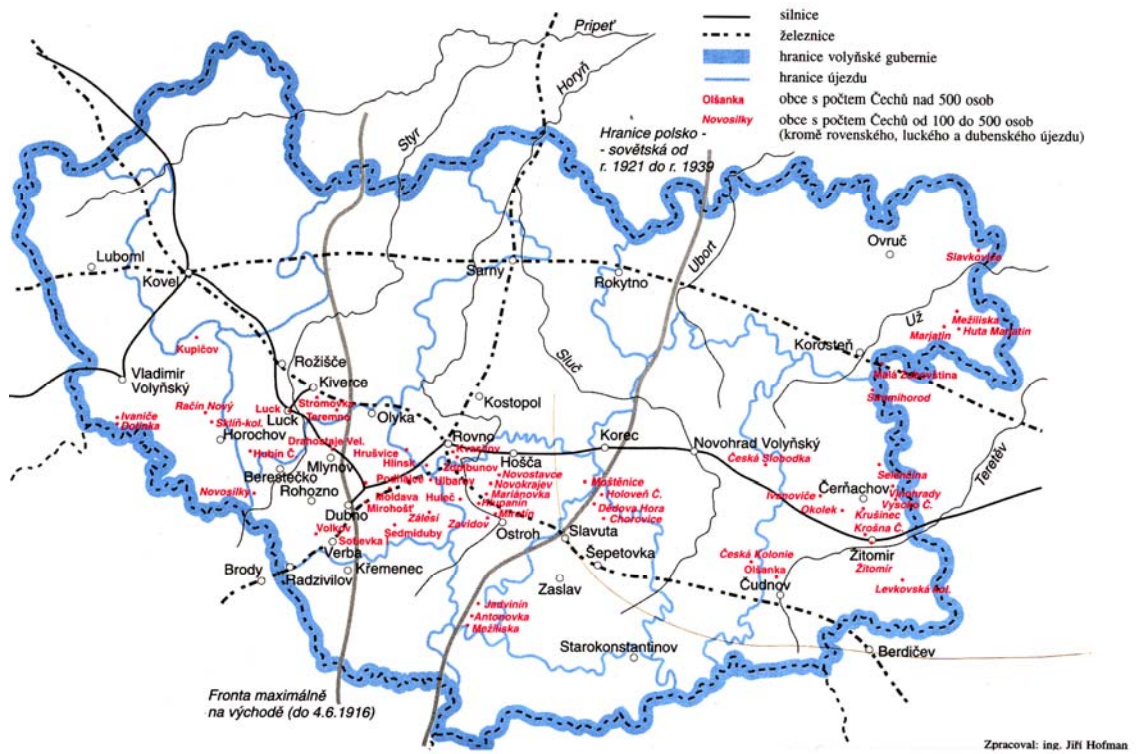
Příloha č.4: Trasa transportů volyňských Čechů v roce 1947

Příloha č.5: Mapa osídlení Čechů z Volyně v letech 1945 - 1947

Příloha č.6: Titulní strana časopisu Věrná stráž z roku 1947

Příloha č.7: Titulní strana časopisu Zpravodaj Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel

Příloha č.1: Orientační mapa českého osídlení na Volyni

Příloha č.2: Československo - sovětská dohoda z roku 1946

DOHODA

MEZI VLÁDOU

ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY A VLÁDOU SVAZU
SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK
O PRÁVU OPCE A VZÁJEMNÉHO PŘESÍDLENÍ OBČANŮ
ČESKÉ A SLOVENSKÉ NÁRODNOSTI
ŽIJÍCÍCH V SSSR NA ÚZEMÍ BÝVALÉ VOLYŇSKÉ GUBERNIE
A ČESKOSLOVENSKÝCH OBČANŮ
NÁRODNOSTI UKRAJINSKÉ, RUSKÉ A BĚLORUSKÉ
ŽIJÍCÍCH NA ÚZEMÍ ČESKOSLOVENSKA.

VLÁDA ČESKOSLOVENSKÉ REPUBLIKY

a

VLÁDA SVAZU SOVĚTSKÝCH SOCIALISTICKÝCH REPUBLIK

dohodly se navzájem o následujícím:

Článek 1.

Vláda Československé republiky poskytuje československým občanům ukrajinské, ruské a běloruské národnosti žijícím na území Československa právo optovati sovětské občanství a přesídliti do SSSR.

Vláda Svazu Sovětských Socialistických Republik dává souhlas poskytnouti sovětským občanům české a slovenské národnosti žijícím na území bývalé volyňské gubernie právo optovati československé občanství a přesídliti do Československa.

Článek 2.

Vzájemný přechod do československého a sovětského občanství a přesídlení s území jednoho na území druhého z uvedených států všech občanů uvedených výše má se uskutečňovati na základě úplné dobrovolnosti.

1

11. Československo-sovětská dohoda z roku 1946

Вікторок 23 липня 1946 р.

Підписання угоди між урядом СРСР і урядом Чехословаччини про оптацію і переселення

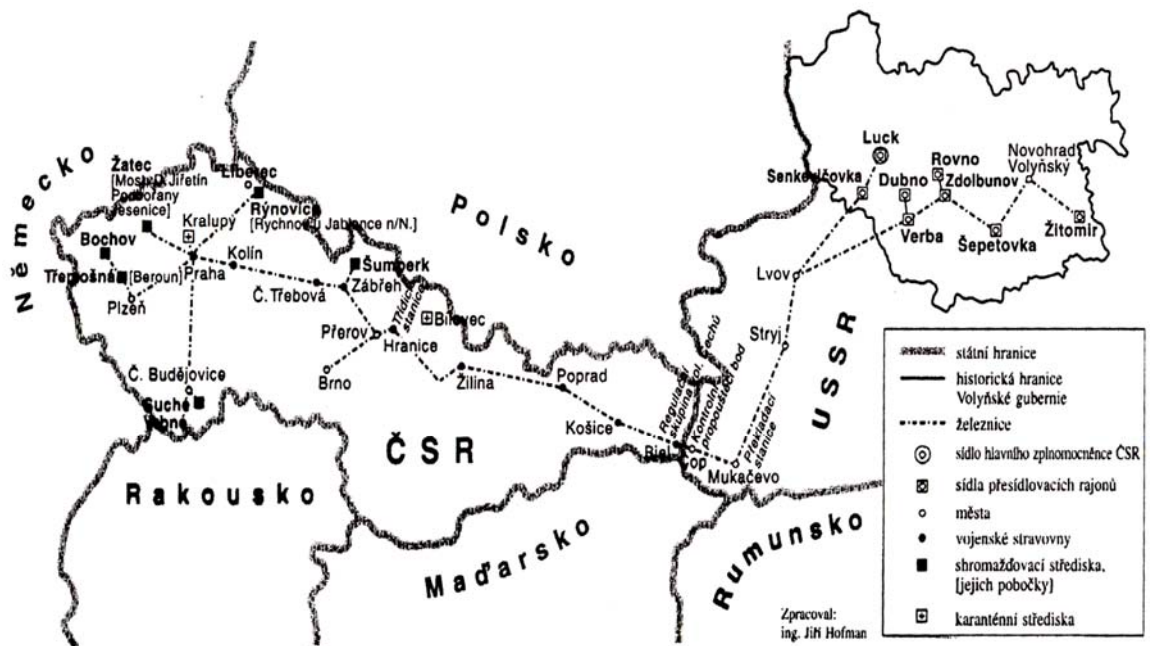
Останнім часом між Урядом Союзу Радянських Соціалістичних Республік і Урядом Чехословацької Республіки відбувалися переговори про укладення Угоди про право оптації і переселення відповідно громадян чеської і словацької національностей, що проживають в СРСР на території колишньої Волинської губернії, і чехословацьких громадян української, російської і білоруської національностей, що проживають на території Чехословаччини.

В результаті цих переговорів, які відбувалися в атмосфері дружнього взаєморозуміння, 10 липня 1946 року в Москві підписана Угода, за якою Уряд СРСР зобов'язується надати радянським громадянам чеської і словацької національностей, що проживають на території колишньої Волинської губернії право оптації чехословацьке громадянство і переселити їх до Чехословаччини, а Уряд Чехословацької Республіки надає чехословацьким громадянам російської, української і білоруської національностей, що проживають на території Чехословаччини, право оптації радянське громадянство і переселитися до СРСР. Передбаченою Угодою передбачено з одного громадянства в друге і переселення з терит-

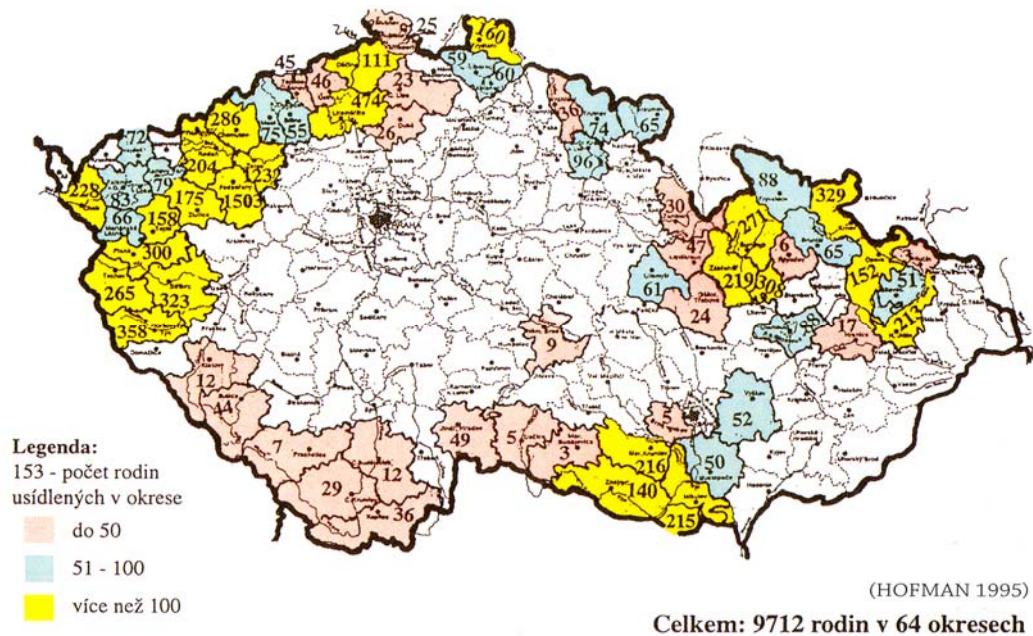
торії однієї держави на територію другої, говорить в статті 2-й Угоди, повинні здійснюватися на основі повної добровільності.

Особз, які мають право і бажають оптації відповідно радянське або чехословацьке громадянство і переселитися до СРСР або Чехословаччини, подають про це заяви не пізніше 15 вересня 1946 року Районним або Головним уповноваженим Мішаної Радянсько-Чехословацької Комісії, яка найближчим часом буде створена обома сторонами в Москві. Переселення як з Чехословаччини до СРСР так і з СРСР до Чехословаччини передбачено закінчити не пізніше 15 листопада 1946 року. Угоди підписали за уповноваженням Уряду СРСР — Заступник Міністра Закордонних Справ в СРСР С.А. Лозовський і з уповноваженням Уряду Чехословацької Республіки Посол Чехословацької Республіки в СРСР п. Горак. При підписанні Угоди були присутні від Радянської сторони Член Колегії МЗС СРСР А. П. Павлов, зав. Протокольнім Відділом МЗС Ф.ф. Молочков та інші і від Чехословацької сторони — Радник Посольства в Кашпарек, військовий аташе Мразек та ін.

Příloha č.4: Trasa transportů volyňských Čechů v roce 1947

Příloha č.5: Mapa osídlení Čechů z Volyně v letech 1945 - 1947

Věrná STRÁŽ

Týdeník Svazu Čechů z Volyně

Ročník II. - Číslo 29—30.

V Zátci dne 25. července 1947

Cena 4 Kčs.

Tak slibujeme!

Tisíce volyňských Čechů se shromáždily 13. července v Zátci, aby v den 4. výročí tragédie Ces. Malína, při světlé památce jeho mučedníků a při památce všech bratří, kteří padli za svobodu vlasti, slíbili věrnost republice Československé.

Oslavy byly krásnou manifestací lásky a oddanosti hlavě státu, prezidentu dr. E. Benešovi, vládě republiky, ministru nár. obrany arm. gen. Ludvíku Svobodovi a také projevem věrnosti těm ideálům, které nás vedly do boje a k vítězství.

Přítomnost milovaného a ctěného ministra nár. obrany arm. gen. Ludvíka Svobody, který z pověření presidenta a vlády CSR přijal slavnostní slib věrnosti, dodala celým oslavám důstojný ráz, povznesla jejich význam a utvrdila vol. Čechy v přesvědčení, že není a nebude zapomenuto jejich zásluh a oprávněných požadavků.

Přítomnost nejvyšších zástupců církvi svědčila o jejich upřímném zájmu a kladném poměru k Volyňským.

Oslavy byly velkým svátkem vol. Čechů. Byly syntésou radosti ze šťastného návratu domů a vědomí bolesti a utrpení, kterými byl tento návrat vykopen. Celý pořad oslav byl důstojným vyjádřením této syntési radosti a utrpení, berestka naděje.

Když předseda Svazu Čechů z Volyně škpt. Vladimír Mesner přečetl formulu slibu, tisíce shromážděných odpověděly jednohlasně: „Slibujeme!“

Věříme proto, že slib, který byl také formálním výrazem a potvrzením věrnosti již prokázané, bude závazkem, o jehož splnění není a ne ude pochybnosti.

Věříme, že tento závazek bude splněn tak, jako byly splněny všechny závazky, které jsme na sebe dobrovolně vzali, když vlast zavolala.

Věříme, že důvěru presidenta republiky, vlády a důvěru „otce“ volyňských Čechů, ministra nár. obrany arm. gen. L. Svobody zachováme a že splníme všechna očekávání.

A jméno volyňského Čecha se stane synonymem věrného strážce vlasti!

Tak slibujeme! Jar. Chudoba.

Při světlé památce malínských mučedníků a při památce všech našich bratří padlých v bojích slibujeme, že ideálům, za něž jsme bojovali, svým velikým učitelům a velitelům, vlasti a národu, republice Československé navždy věrni zůstaneme.

Tak slibujeme!

27. Týdeník Svazu Čechů z Volyně - Věrná stráž

ZPRAVODAJ

Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel

1/2010

Na rozhraní 2009 a 2010

Vždy, kdykoliv listuji v našem Zpravodaji, tak mě to doslova nutí poděkovat těm, kteří stáli u založení SCVP. Kolik jsme se dozvěděli zajímavých událostí, kolik se nám toho potvrdilo o čem jsme jen slyšeli. Jak je to zajímavé a krásné, že mnozí lidé prožili podobné události, o kterých teď píší jiní. V posledním čísle píše krajan Ladislav Opočenský, jak pochodovali za zpěvu českých, polských, ukrajinských či ruských písní. Krásné je, jak to udivilo Polku, která to hodnotila slovy: „Bože kochany, jako to armia“ když zpívají takové písničky.

Na takové překvapení Poláků rád vzpomínal Václav Vrla. Nevím již do kterého polského města pochodovali. Ihned se rozhodl, že se zapívají „O mój rozmarynie rozwijaj sie“ a když to vyjde tak ještě „Wojenka, Wojenka...“.

Hned z prvních domků vybíhali lidé, ženy spínaly ruce a volaly: „Matko Boska Czestochowska naśi ida“. Když se útvar zastavil, nebo zpomalil, Poláci si všimli, že vojáci nemají na lodíčkách orličky. Jeden přišel s otázkou: „Pśia kośc, do cholaw jasnej, jak jest to możliwe chlopy za miast orzelków macie na furazerkach jakieś pieski.“ Naši hoši mu řekli, že jsou Čechoslováci a oni konkrétně Češi z Volyně, aby mu to přiblížili řekli, že z Kresów Wschodnich. Lidově řečeno, Poláci z toho byli tumpachovi a nestačili se divit, že ti Češi mluví zrovna jako oni.

V tomto čísle mě zaujal také článek krajanů A. Bílkové-Sotolové o Ozeránech Českých. Píše tam o zavražděných Polácích. Zřejmě jde o bohatou polskou rodinu Biernackich z Ozerán Ślachectkých (Jezioryany Śzlacheckie). O té hrůze jsem slyšel vyprávět Marii Kafkovou (v Ozeránech Máňu Machovou). Ještě dnes se při tom chvěje, jaká to byla hrůza, když je banderovci donutili, aby se tam šli podívat. Tehdy jim řekli, že jakmile budou Polákům pomáhat, tak to s nimi také tak dopadne.

Poláci v knize „Okrutna przestroga“ vděčně vzpomínají na pomoc Čechů v Ozeranech Českých, hlavně na rodiny Kopeckých. Jeden vzpomíná na kamaráda Šotolu, kterého banderovci donutili kroužit provazy, kterými svazovali Poláky. Druhý z pamětníků se podivuje, proč se ti Poláci nebránili, když mezi nimi byli i statní muži. Jistě měli i zbraň. Končí to tím, že asi nechtěli ublížit Čechům. Je zajímavé, že bandité tam u nás, když spáchali zločin, tak Češi to museli po nich douklidit. Když povraždili Židy v pískovně nedaleko Kupičova, tak to jen leda byle pohodili, protože je více zajímalo co po těch Židech zbylo. Pak, po několik podvečerů to museli fádně zasypávat čeští hoši!

Kdyby nebylo založeno SCVP, asi těžko bych se dověděl, proč jednou ve věznicí v Mostě došlo k hromadné návštěvě. Vždy, když rodiče nebo někdo z rodiny přinesl balíček, tak to dotyčnému, za asistence bachaře to předal bez

jakýchkoli debat. Jednou nás zavedli do společné místnosti a tam vpustili naše rodiče. Nikdo nenaslouchal, co mezi sebou mluvíme. Tehdy jsem tatínkovi sdělil, že dole pod kredencem je schovaná pistole.

Při té hromadné návštěvě zřejmě některá pozorná manželka přinesla i něco ostřejšího.

Proto také asi z některé cely, zvláště ze společné, se neslo: „Měsíček za mraky už sa s'ahuje...“. Někde dokonce „Rozpriali chlapci koni...“ o těch sprostých raději nepiši. Po šedesáti letech jsem se dozvěděl, že vlastně to způsobila návštěva Irenky Malinské, která v uniformě přišla navštívit bratra Ládu. Ona by o tom mohla říci více.

Díky vám, kteří jste u kormidla SCVP, se podařilo prosadit pravdu o Čechích z Volyně. Konečně Dukla je prezentována taková, jakou skutečně byla a kdo přinesl tolik obětí. Kolik za tu dobu bylo postaveno a odhaleno památníků a bust. Ve Zpravodaji bylo připomenuto mnoho osobností z řad Volyňáků, našich přátel a sympatizantů. Bohužel, na jednoho z největších, Jindřicha Duška, si nikdo nevzpomněl! Je možné, že vy, studenti ze Žatce, o které se tolik staral, jste na něj zapomněli? Náš přítel, Jindřich Dušek, věnoval Volyni podstatnou část svého života!

Václav Kytl,
v Mašťově 29. prosince 2009.

Křest knihy

„A smrt byla na dosah“

Ráda bych tímto příspěvkem zprostředkovala našim čtenářům Zpravodaje akci křest knihy „A smrt byla na dosah“, kterou iniciovala Asociace nositelů legionářských tradic ANLET a autorem je plk. Ing. Jan Vondráček.

Na akci, kterou realizoval sám autor, bylo pozváno sedm žen-volyňských Češek, příslušnic Svobodovy armády, jejichž vzpomínky a vyprávění jsou obsahem dotyčné knihy.

Dne 10. 12. 2009 v 18.00 hodin v salonku hotelu DUO v Praze 9 nás šest ze sedmi pozvaných žen obklopila slavnostní atmosféra, kterou vytvořili přátelé pečlivě připravené akce a umocnili pozvání hosté, jimiž byli mimo členů představenstva CV SCVP, předsedy Oldřicha Rejchra a jednatele CV Ing. Jiřího Hofmana, hejtman Středočeského kraje MUDr. David Rath, členka Evropského parlamentu Ing. Jana Bobošíková, dcera generála Ludvíka Svobody prof. Zdeňka Klusáková, nakladatel Karel Petřík a další.

Setkání spoluvojnic, které se většinou znaly, ale dlouho se spolu neviděly, bylo velmi milé a plné dojmů.

Začátek akce ohlásila koordinátorka Jindra Svitáková a slova se ujali ve velmi výstižných projevech hejtman Středočeského kraje MUDr. David Rath, za jehož podpory mohla být kniha vydána, dále promluvil plk. Ing. Jan Vondráček, kdy v závěru zdůvodnil, že jeho snahou bylo

seznámit čtenáře s osudy volyňských Čechů i formou rozhovoru a vyprávění volyňských žen v armádě, aby zachoval autentičnost událostí. Dále pak promluvil jednatel představenstva SCVP Ing. Jiří Hofman, který stručně informoval o významu akce a nakonec za nás, ženy, promluvila přímo a věcně všem známá a neúnavná aktivistka paní plukovnice v. v. Irena Malinská.

Následoval akt křtu, který provedli hejtman Středočeského kraje MUDr. David Rath, jednatel představenstva Celostátního výboru SCVP Ing. Jiří Hofman, ne sice „svěcenou“ vodou, aby knihu nepoškodili, ale přestříhnutím stužky-trikolory, kterou byla kniha převázána. Stůžku potom doktor Rath rozstříhal na dílky a věnoval je hrdinkám knihy, které ještě byly obdarovány kyticemi krásných růží.

V dalším aktu následoval přípitek šampaňským vínem, gratulace, předání knihy ženám daru nakladatele pana Karla Petříka a podepsání knih dle přání zájemců. Tuto část programu zpestřila podporu Helena Křikavová-Albrechtová svým známým komediálním přednesem humorné básně o tom, jak šel život kolem, za což Helenka sklídila bohatý aplaus. Pak již byl hlavní program ukončen a následovalo bohaté pohostění u tzv. švédského stolu.

Byla to pěkná, mimořádně překvapivá akce vzhledem k tomu, že se té cti prezentace v knize dostalo jen několika ženám, je nutno dodat, že volyňských Češek bylo v armádě přes 420 s obdobným životopisem, jako má těchto symbolických sedm žen. Mimo ty, které z nejrůznějších důvodů nemohly odejít na frontu, nesly těžký úkol udržení chodu života rodiny i zásobování bojujících na frontě v těch známých apokalyptických podmínkách nacionálních vášní, nenávisti a vyvrážování celých rodin, o čemž se ve vzpomínkách žen hovoří.

Otázku osudu a hrdinství vyjádřil autor v předmluvě slovy „Hrdinou se člověk nerodí, tím se stává svými životními postoji a vykonanými skutky. Pravděpodobně jde o množinu okolností, které jsou v daném časovém úseku podloženy událostmi“.

Knihu se stala specifickým dokumentem Historie volyňských Čechů. V. Suchopárová

M. Sýkorová-Širová, Slávka Alimanová-Ficková, Jan Vondráček, H. Křikavová-Albrechtová, Ing. J. Hofman, J. Břikavová-Křiková, p. Bobošíková, Irena Malinská-Smídová, Věra Suchopárová-Skváčilková.